

Depaul Slovensko, nezisková organizácia

Inklúzia sociálne vylúčených a modely fungovania nízkoprahových zariadení na Slovensku

Zborník príspevkov z odbornej konferencie

Bratislava 2010
ISBN: 978-80-970578-2-4

Zborník bol vydaný v rámci Národného programu Slovenskej republiky k Európskemu roku boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu 2010.

Projekt Inklúzia sociálne vylúčených a modely fungovania nízkoprahových zariadení na Slovensku bol podporený v rámci Európskeho roka boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu 2010 a realizuje sa zo zdrojov EU a štátneho rozpočtu SR.

Inklúzia sociálne vylúčených a modely fungovania nízkoprahových zariadení na Slovensku

Zborník príspevkov z odbornej konferencie

Vedecká odborná konferencia Inklúzia sociálne vylúčených a modely fungovania nízkoprahových zariadení na Slovensku sa konala v Bratislave dňa 26.októbra 2010 v sále Vincentinum, v areáli Kostola sv. Vincenta de Paul v Ružinove.

Recenzenti:

Ing. Mgr. Juraj Barát

Mgr. Jaroslava Poloňová, PhD.

Vydavateľ:

DEPAUL SLOVENSKO, nezisková organizácia
Bratislava 2010

Neprešlo jazykovou úpravou.

ISBN: 978-80-970578-2-4

Obsah

Obsah.....	5
Predstavenie Depaul Slovensko a Depaul International.....	7
Ing. Mgr. Juraj Barát / Depaul Slovensko, n.o.	
Dvadsaťročné skúsenosti s budovaním nízkoprahových zariadení v Írsku.....	10
Kerry Anthony, MBE / Depaul Ireland	
Depaul Ireland a práca s klientmi zneužívajúcimi alkohol	14
Wendy Crampton, Senior Services Manager / Depaul Ireland	
Modely riešenia bezdomovectva na Slovensku a výber dobrej praxe zo zahraničia	23
Bc. Zuzana Banašová a Mgr. Peter Kadlečík / Proti prúdu, o.z.	
Mosty z chudoby	30
PhDr. Judita Varcholová / Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Košice	
Otázky chudoby a miestna komunita.....	40
Doc. JUDr. Mgr. Dušan Šlosár, PhD	
Správa o zriaďovaní a poslaní sociálnych klubov	46
doc. ThDr. Martin Uhál, PhD / Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Košiciach	
Vincentské cnosti ako modely prístupu v nízkoprahovom zariadení	53
Mgr. Marián Gliganič / Depaul Slovensko, n.o.	
Bezdomovectvo rodín	59
Ing. Mgr. Katarína Hulmanova / Fórum kresťanských inštitúcií	

Predstavenie Depaul Slovensko a Depaul International

Ing. Mgr. Juraj Barát / Depaul Slovensko, n.o.

Skupina Depaul International

Skupina Depaul bola vytvorená v roku 1989 ako iniciatíva Jeho Eminencie kardinála Basila Huma, neskoršieho arcibiskupa Westminsteru, aby poskytovala služby tým, ktorí spali na uliciach v centrálnom Londýne a pomohla vyjsť v ústrety miestnym potrebám. Táto práca bola zverená členom rodiny charít sv. Vincenta de Paul - odtiaľ meno našej charity - a zakladajúcimi správcami charity sa stali Dcéry lásky sv. Vincenta de Paul, Spoločnosť sv. Vincenta de Paul a Pasáž - Denné centrum. Tieto organizácie pokračujú v zohrávaní aktívnej úlohy v riadení Skupiny Depaul, a to tak doma, ako aj v medzinárodnom meradle.

Od malých začiatkov, pracuje teraz Skupina Depaul na viac ako 50 projektoch s bezdomovcami po Veľkej Británii a Írsku. Pracujeme tiež vo väzniciach, s rodinami v ťažkostiach, s drogovou a alkoholovo závislými a vykonávame tréningové cvičenia, aby sme pomohli ľuďom nájsť prácu a zvýšiť si vzdelanie. Zamestnávame viac ako 400 ľudí na plný úväzok a podobný počet dobrovoľníkov, ktorí pomáhajú každoročne viac ako 5000 ľuďom.

Počas obdobia hľadania a diskusie sa členovia Správnej rady Depaul Foundation dohodli, že rozvinú prácu skupiny medzinárodne so zameraním na strednú a východnú Európu - presnejšie - prístupové štáty a ich susediace krajiny, v ktorých cesta k trhovému hospodárstvu nebola nasledovaná podobnou transformáciou v sociálnej oblasti. Začali sme takúto prácu na Slovensku a na Ukrajine.

Organizácia Depaul Charkov na Ukrajine vznikla v apríli 2007. Prevádzkuje zariadenie vyhľadávacej služby a denného centra pre deti vo veku 7-18 rokov na uliciach v Charkovskej oblasti hraničiacej s Ruskom, kde pracujeme s viac než 100 deťmi z ulice. Plánuje aj rozšírenie služieb o nočný prístrešok. Najmladším prírastkom v rodine Depaul je projekt v USA, zameraný na pomoc bezdomovcom v meste Philadelphia.

Skupina Depaul sa zaviazala zbierať peniaze požadované na podporu projektov na Slovensku a na Ukrajine počas prvých piatich rokov ich fungovania. Služby pomáha rozvíjať aj poradenstvom so staršími manažérmi, ako aj sťažami vo Veľkej Británii a Írsku.

Okrem našej práce, ktorú vykonávajú individuálne domáce charity skupiny Depaul, pracujeme

spolu aj v boji proti obchodovaniu s ľuďmi v Európe. Zamýšľame podporiť a nájsť spôsoby pre tých, ktorí cestujú proti svojej vôli, a vrátiť sa do svojej krajiny pôvodu, ak je toto žiaduce a bezpečné.

Depaul Slovensko, nezisková organizácia

Naša nezisková organizácia prevádzkuje v Bratislave dve zariadenia, v ktorých sa stará o ľudí bez domova. Vznikla v roku 2006 s cieľom spustiť prevádzku nízkoprahovej nocľahárne a ochrániť tak pred nízkymi teplotami v zimnom období ľudí bez domova. Bola to predovšetkým reakcia na krízovú situáciu zo zimy 2005/2006, kedy na následky podchladenia v tuhých mrazoch zomrelo v Bratislave najmenej 19 bezdomovcov a bolo zriadené núdzové stanové mestečko.

Po niekoľkomesačnom neúspešnom hľadaní priestorov na prevádzku nocľahárne nám v polovici decembra 2006 ponúkol priestory Magistrát Hlavného mesta SR Bratislavy. Osobnú iniciatívu vtedy prejavil primátor Andrej Ďurkovský, ktorý sa nebál kontroverzných reakcií a predsudkov voči skupine závislých bezdomovcov u väčšiny verejnosti. Vďaka priestorom na Ivanskej ceste v mestskej časti Bratislava-Ružinov sme 21. decembra 2006 otvorili nízkoprahovú nocľaháreň, ktorá funguje dodnes a poskytla svoje služby už vyše 2200 núdzným v Bratislave.

Ďalším míľnikom našej činnosti bol október 2008, kedy sme otvorili Útulok sv. Lujzy de Marillac s kapacitou 30 lôžok. Zriadili sme ho predovšetkým za účelom poskytnutia prístrešia a celodennej opateru tým ľuďom bez domova, ktorých celková situácia je skomplikovaná ich zdravotným stavom. Podmienkou prijatia je skutočnosť, že klient nemá kam ísť, je chorý, a zároveň chce na zlepšení svojho zdravotného stavu pracovať, čo potvrdzuje aj jeho snaha a rozhodnutie vyhýbať sa požívaniu alkoholu, či iných návykových látok.

Naše zariadenia na Slovensku

Nocľaháreň sv. Vincenta de Paul

- denne ju využíva približne 130 ľudí bez prístrešia z Bratislavy a okolia;
- poskytujeme v nej stravu, ošatenie, realizáciu základnej hygieny;
- sprostredkovanie lekárskeho ošetrovania a liečenia zo závislostí, sociálne poradenstvo a pomoc pri hľadaní práce;
- uplatňujeme nízkoprahový prístup, preto je pomoc dostupná aj sociálne vylúčeným skupinám ľudí bez prístrešia, ktorí nie sú schopní splniť podmienky pre vstup do iných zariadení;
- od otvorenia našu pomoc a prístrešie hľadalo už vyše 2600 ľudí bez domova

Nocľaháreň sv. Vincenta de Paul

Ivánska cesta 32, 821 01 Bratislava

Tel: 0911 447 577

noclaharen.vincent@depaulslovensko.org

- pomoc ľuďom na ulici
- zber šatstva a hmotných darov
- dobrovoľníctvo

Útulok sv. Lujzy de Marillac

- poskytuje prístrešie a celodennú opateru ľuďom bez domova, ktorých celková situácia je skomplikovaná ich zdravotným stavom;
- zameriavame sa najmä na bezdomovcov prepustených z hospitalizácie, ktorí nemajú kam ísť a potrebujú sa doliečiť;
- útulok prevádzkujeme od roku 2008, má kapacitu 30 lôžok;
- okrem osobnej hygieny, stravy a ošatenia poskytujeme aj sociálnu asistenciu, sociálne poradenstvo, sprostredkovanie lekárskeho ošetrenia a liečenia zo závislostí.

Útulok sv. Lujzy de Marillac

Krčméryho 8-10, 811 04 Bratislava

Tel: 0904 738 749

utulok.lujza@depaulslovensko.org

- pomoc chorým ľuďom na ulici
- zber šatstva a hmotných darov
- dobrovoľníctvo

Kontakt:

Ing. Mgr. Juraj Barát, riaditeľ

juraj.barat@depaulslovensko.org

DEPAUL SLOVENSKO,

nezisková organizácia,

Kapitulská 18, 814 14 Bratislava

Tel: 02 5443 2128

info@depaulslovensko.org

www.depaulslovensko.org

Dvadsaťročné skúsenosti s budovaním nízkoprahových zariadení v Írsku

Kerry Anthony, MBE / Depaul Ireland

Prierez históriou budovania nízkoprahových služieb v Írsku

Najprv by som rada predstavila súčasnú situáciu v Írsku a zároveň vypichla niektoré rozdiely v porovnaní so slovenským systémom. Aj keď som tiež zodpovedná za naše projekty v Severnom Írsku, zamerala by som sa najmä na situáciu v Írsku, keďže každá krajina má odlišné právne predpisy a systém financovania.

Podľa posledných údajov je v Írsku okolo 5000 bezdomovcov, z ktorých okolo 2300 žije v Dubline a okolitých oblastiach. Vláda ročne minie na riešenie otázky bezdomovectva v Dubline približne 62 miliónov EUR pochádzajúcich z Ministerstva životného prostredia a Ministerstva zdravotníctva. Okrem toho funguje viacero mimovládnych organizácií, ktorí tiež zbierajú peniaze na tento účel a hľadajú dobrovoľníkov ochotných stráviť nespočetné množstvo hodín v dobrovoľníckej službe po celom meste. V Dubline funguje viac ako 20 mimovládnych organizácií.

Situácia nebola vždy taká vážna. Počas 70. a 80. rokov 20. storočia v Írsku patrilo bezdomovectvo medzi okrajové politické záležitosti. Postihnutí boli vtedy odkázaní na pomoc jednotlivých skupín dobrovoľníkov, ktorí ich podporovali a obhajovali. V roku 1988 Zákon o bývaní so sebou priniesol nové právomoci pre miestne authority, ktoré mohli riešiť bytové potreby bezdomovcov. Bolo povinnosťou štátu zriadiť a viesť Špeciálne oddelenie, na ktoré sa mohli ľudia bez prístrešia obrátiť. Ako náhle si overili, že sa jedná o bezdomovca, oddelenie mu bolo povinné zabezpečiť dočasné ubytovanie. Úlohou oddelenia bolo tiež poskytnúť týmto ľuďom žijúcim v okolí Dublinu základné životné potreby. V skutočnosti postupne došlo k profesionalizácii služieb a bezdomovci začali byť vnímaní, ako ľudia, ktorí si zaslúžia kvalitnú starostlivosť.

Napriek tomu prax však bola úplne odlišná. V 90 rokoch sa v Dubline postavilo pre tento účel niekoľko ubytovní, kde ale vyžadovali, aby ich obyvatelia nepili a nebrali drogy. Takže ak niekto prišiel a smrdel alkoholom alebo nemohol poskytnúť čistú vzorku moču, nemohol sa v takomto zariadení ubytovať, čo v praxi znamenalo, že tí, čo najviac potrebovali ubytovanie, boli s najväčšou pravdepodobnosťou odmietnutí.

Všetky tieto argumenty mi pripomínajú, ako a prečo vlastne začal Depaul pôsobiť na území Írska. Áno, prístup bol značne profesionálnejší a štát bol zodpovedný za týchto ľudí, no mnohokrát sa stalo, že štát preniesol túto zodpovednosť na mimovládne organizácie, ktoré sú schopné riešiť

tieto problémy flexibilnejšie a inovatívnejšie nehovoriac o lepšej finančnej efektívnosti. Avšak ešte stále existovalo veľa marginalizovaných skupín, ktorých potreby mesto nedokázalo pokryť.

V roku 2001 počas zimy 3 mladí ľudia, ktorí brali heroín, zomreli v uliciach Dublinu. Zomreli na ulici hlavne preto, že o nich bolo známe, že užívajú drogy a preto ich nechceli prijať do žiadnej z ubytovní. Je známy fakt, že v Írsku 60-70% ľudí bez prístrešia je závislých na drogách alebo alkohole a niečo medzi 20-30% potrebuje súrne pomôcť so zmenou životného štýlu, ktorý si sami vybrali.

V čase, keď generálny riaditeľ našej skupiny Depaul Mark McGreevy bol na návšteve Írska, požiadali ho, či by Depaul nemohol urobiť niečo preto, aby takíto mladí ľudia neboli vylúčení zo spoločnosti. Samozrejme by sme mohli, odpovedal Marc, no zároveň dodal, že by to asi nebolo príliš vhodné, keďže v tom čase existovalo v Írsku viacero podobne zameraných organizácií. Preto bol na túto službu vyhlásený tender, do ktorého sa však nik neprihlásil. A tak nás znova oslovili a my sme si povedali: Áno, my máme na to, aby sme pracovali s touto skupinou klientov. Vtedy Nocľaháreň Clancy – nízkoprahové zariadenie pre drogovu závislých – otvorilo svoje brány. Nocľaháreň funguje dodnes a každý deň je jej kapacita plne využitá. Je potrebné, aby sme týmto ľuďom poskytli aspoň základné životné potreby, čím im môžeme značne pomôcť aj po citovej stránke.

Tak ako Vincent de Paul pred 400 rokmi, jedným z našich hlavných princípov je fakt, že chceme niesť riziká – nie nezvládnuteľné riziká, ale také ktoré sa dajú odmerať a vypočítať. Áno, zariadenie takejto služby bolo riskantné, no výsledkom toho všetkého je zmena, ale hlavne ovocie nášho úsilia, ktoré dnes môžeme pozorovať v uliciach Dublinu.

V roku 2003 sme založili ďalšie nízkoprahové zariadenie Aungier Street určené najmä pre ľudí žijúcich na ulici závislých na alkohole. Zariadenie, ktoré sa často označuje ako 'wet house' (mokrý dom) bolo opäť prvé svojho druhu v Írsku. Vďaka Aungier Street sa zmenil aj náš postoj k práci s ľuďmi. Depaul Írsko dnes prevádzkuje 12 projektov v Írsku a viac ako 70 % našej práce je založených na sociálnej filozofii, ktorá sa zvykne označovať ako zníženie rizík.

Aktivity Depaul Ireland sú do veľkej miery (približne 90 %) financované vládou. S tým súvisí aj možnosť vytvárať väčší počet menších nízkoprahových zariadení a tiež adekvátne finančne motivovať zamestnancov. Aj na Slovensku by podľa môjho názoru malo vzniknúť radšej viacero menších zariadení, ktoré by sa zamerali na konkrétne skupiny ľudí bez domova. Je to ale späté hlavne s podporou od vlády a samosprávy, bez ktorých financovanie takýchto projektov v súčasnej ekonomickej situácii nebude možné a tiež s vhodnou legislatívou, ktorá zabezpečí stabilitu.

Nízkoprahový prístup a zníženie rizík

Nízkoprahový prístup v podstate znamená vysokú mieru tolerance najmä pri práci s tými najbiednejšími, ktorí z rôznych dôvodov potrebujú veľkú starostlivosť. V nízkoprahových zariadeniach sú pravidlá a predpisy obmedzené na minimum, aby mohli slúžiť a byť prístupné pre každého, kto ich najviac potrebuje a aby došlo k odmietnutiu, čo najmenšieho počtu ľudí.

V rámci nášho nízkoprahového prístupu, či už sa jedná o ubytovacie alebo terénne služby, sa snažíme pracovať v rámci filozofie znižovania rizík. Nízkoprahový prístup nie je o pozorovaní rizík, ale o aktívnom zapájaní ľudí do rôznych činností, aby sme ich tak podporovali a zároveň znižovali škody, ktoré by mohli spôsobiť sebe alebo ostatným.

Znižovanie rizík (harm reduction) je odborný prístup, kedy ľudí neodsudzujeme a uznávame, že každý má právo vybrať si svoj životný štýl, aj keď je nie vždy pre človeka prospešný. Klientov nenútime, aby ho zmenili, pretože veríme, že každý má svoje práva. Podľa nášho názoru tento prístup podporuje ľudí v tom, aby znížili škody, ktoré si sami pôsobia, či už ide o škody fyzické alebo psychické. Výsledný efekt prijatia takéhoto prístupu uplatňovaného u jednotlivcov má veľký vplyv na širšiu spoločnosť. V súlade s hodnotami našej organizácie, tento model uznáva, že je možné, aby sa človek zmenil. No reálna zmena prichádza väčšinou veľmi pomaly. Tento model všeobecne platí pre prácu s drogovými závislými, ale sme presvedčení, že je možné ho použiť aj pri práci s ľuďmi vo vzťahu k iným aspektom ich života.

Veríme, že tieto druhy služieb sú nevyhnutné pre poskytovanie životných potrieb pre tých najnúdznejších nachádzajúcich sa na okraji spoločnosti. Poskytnutím služieb, ktoré sú kľúčové a dôležité pre ďalšiu starostlivosť a kontinuum, sa nielen snažíme odpovedať na potreby ľudí bez domova, ale aj otvorene vyzývame druhých, aby zhodnotil svoje pracovné postupy a videli, že niekedy sa predsa len oplatí riskovať.

Tým nechcem povedať, že poskytovanie takýchto služieb je jednoduché, práve naopak, zahŕňa zvládanie viacerých náročných fenoménov, procesov a úloh:

1. Problémové správanie
2. Zamestnanecká morálka
3. Práca s ľuďmi, ktorí nie sú na tom dobre po zdravotnej stránke
4. Pozorovanie rizík ich znižovanie a ich meranie
5. Prístup k viacerým možnostiam ubytovania
6. Vnímanie verejnosti

7. Skutočné vzťahy na pracovisku a efektívna komunikácia
8. Zapojenie klientov do rozhodovacích procesov týkajúcich sa jednotlivých služieb
9. Duálna diagnóza

A ešte oveľa viac... Sú to všetko nevyhnutné služby, ktoré je potrebné vykonávať pri akejkolvek práci s ľuďmi bez domova.

Samozrejme, že pri našej práci sa stretávame s problémami a smutnými situáciami. No vždy máme nádej. Našou úlohou je udržiavať nádej v našich klientoch, dokonca aj vtedy, keď ju oni sami nemajú. Musíme si pamätať, že každý sa môže zmeniť a podporovať ich v napĺňaní ich cieľov.

Potreba systémovej zmeny

Keď som si pripravovala túto prezentáciu, potešilo ma koľko sa toho v Dubline za tých 8 rokov zmenilo. Už sa len nečinne neprizeráme a nehádzeme mince do pokladničky nejakej charitatívnej zbierky. To však neznamená, že nepotrebujeme finančnú podporu. Naša úloha je oveľa náročnejšia. Niektori mi raz povedali, že ľudia radšej hovoria o spravodlivosti ako o charite, ale charitu považujú za prostriedok ako dosiahnuť spravodlivosť. Táto myšlienka sa mi veľmi páčila.

V rámci vincentínskej rodiny často hovoríme o vytváraní systémovej zmeny. Keď som pred tromi rokmi navštívila vaše projekty, uvedomila som si, že vy práve tieto zmeny začínate uskutočňovať. Samozrejme každá zmena je dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje svoj čas, podobne ako u nás v Írsku. Nielenže máte vplyv na jednotlivcov, s ktorými každý deň pracujete, ale vaša práca má aj širší spoločenský dosah, kedy môžete ostatných povzbudzovať v tom, aby zmenili svoje zmýšľanie.

Depaul ako organizácia potrebuje v práci neustále nové výzvy, no položme si otázku: Nenaufukujeme našou prehnanou usilovnosťou príliš problém bezdomovectva? Alebo sa v skutočnosti len snažíme o systémovú zmenu? Tým mám na mysli najmä prácu na riešení základných príčin bezdomovectva na štrukturálnej úrovni. Robiť veci inak – brať na seba riziko a zdieľať problémy spoločne s ostatnými, vedieť objektívne posúdiť naše služby a neustále sa snažiť ich prispôbovať novým potrebám. Vďaka zriadeniu takých projektov ako je Clancy a Aungier street, ktoré som Vám už spomínala, nastal posun aj vo fungovaní ostatných poskytovateľov služieb pre ľudí bez domova. Tieto organizácie sú dnes oveľa viac začlenené. Tým, že sme na seba vzali riziko, podnietili sme tiež zmeny, ktoré sa v našom sektore udiali. Pre mňa sú práve títo ľudia, tí do ktorých sa oplatí investovať naše služby.

Samozrejme vždy je potrebné spätne zhodnotiť, ako sa naše služby zlepšili a zmenili. V Dubline práve takýmto procesom prechádzame. Sme pripravení posunúť sa ďalej v podporovaní ľudí bez prístrešia a chceme sa pokúsiť skončiť s týmto problémom, čo je vlastne našim hlavným cieľom.

Depaul Ireland a práca s klientmi zneužívajúcimi alkohol

Wendy Crampton, Senior Services Manager / Depaul Ireland

Predstavenie zariadenia Sundial House pre alkoholikov

Sundial House bol otvorený v septembri 2008 ako dlhodobý projekt ubytovania pre ľudí, ktorý dlhý čas žijú na ulici a sú závislí na alkohole. Títo ľudia majú zvyčajne ťažkosti nájsť si stabilné ubytovanie, keď sa vďaka požívaniu alkoholu a s tým spojenými zdravotnými a behaviorálnymi problémami sťahujú z jednej ubytovne do druhej. Projekt otvoril svoje brány, aby ponúkol domov ľuďom, ktorí ešte nie sú schopní riešiť svoje problémy s alkoholom, ale u ktorých je viac pravdepodobné, že tak urobia, ak budú žiť v stabilnom domácom prostredí. Jedná sa o prvý projekt svojho druhu v Írsku. Hlavnou myšlienkou projektu je, že ak ľuďom najprv poskytneme domov, potom môžeme znížiť riziká vyplývajúce zo života na ulici. Akonáhle sa usadia, môžu sa začať budovať vzťahy a môže im byť poskytnutá patričná podpora a pomoc s ich problémami, vrátane alkoholizmu či zdravotných ťažkostí.

Sundial house sa skladá z 20 jednolôžkových a 5 dvojlôžkových alebo dvojposteľových izieb, ktoré v súčasnosti obýva 30 ľudí, tak muži ako aj ženy, tak páry ako aj jednotlivci.

Od septembra 2008 služby tohto zariadenia využilo 44 ľudí. Zo skúsenosti vieme povedať, že jeho obyvatelia si skutočne vychutnávajú svoj pobyt a oceňujú najmä ubytovací štandard, ktorý poskytujeme. Pri výstavbe Sundial house sa myslelo najmä na veľký počet spoločenských miestností, veľa svetla a priestoru a veľké súkromné izby pre jeho obyvateľov. Niektorí ľudia sa však rozhodli zo zariadenia dobrovoľne odsťahovať. Jedna osoba si našla prechodné bývanie, dvaja boli presťahovaní do nemocnice kvôli vážnym zdravotným problémom, štyria boli vylúčení z dôvodu chronického násillia, dvaja sa rozhodli zo zariadenia odísť a jeden bol presťahovaný do domova sociálnych služieb. Keďže skupina pozostáva prevažne zo starších ľudí, ktorí majú dlhodobé problémy s pitím, päť našich klientov zomrelo. Sme presvedčení, že posledné dni svojho života prežili dôstojne a v kruhu spoločenstva, ktoré ich podporovalo.

Pokiaľ ide o množstvo alkoholu požívaného našimi klientmi, máme dvoch ľudí, ktorí služby zariadenia využívali a nepili žiaden alkohol. Keď budú pripravení, presunieme ich do ďalšieho zariadenia. Ďalej máme 10 ľudí konzumujúcich 30 jednotiek a menej, 7 ľudí so 40 – 50 jednotkami a 6 ľudí po 60 jednotiek a viac. Pod pojmom 1 jednotka si možno predstaviť malý pohár vína. Plechovka piva by sa rovnala 4 jednotkám a fľaša 750 ml vodky 30 jednotiek.

Jednotliví obyvatelia majú viacero zdravotných ťažkostí, ktoré podľa potreby riešime s pomocou nášho zdravotníckeho personálu, praktických lekárov pre dospelých, tímov odborníkov na duševné zdravie a nemocníc. Vyskytujú sa najmä zdravotné ťažkosti ako epilepsia, nedostatočná starostlivosť o rany, gastritída, podvýživa, nedostatočná mobilita následkom pádov, inkontinencia a hepatitída. Práve tento aspekt predstavuje veľkú výzvu v oblasti služieb a manažovania zdravotníckej starostlivosti v skupine.

Náš personál sa skladá z 22 zamestnancov, vrátane manažérov, zdravotných pracovníkov, zdravotných sestier, pracovníkov pre riadenie poskytovania starostlivosti jednotlivých prípadov, pracovníkov nočných služieb, šéfkuchárov a kuchynského a upratovacieho personálu. Rôznorodosť požadovaných pracovných úloh znamená, že vo všeobecnosti platí pravidlo o uprednostňovaní najdôležitejších úloh. Projekt si vyžaduje väčší počet zamestnancov, ktorí by poskytli obyvateľom plnú podporu a odpovedali na ich potreby.

Zistili sme, že je potrebné zabezpečiť mnoho rôznych druhov intervencií a podpory pre našich obyvateľov. Pri častej intoxikácii, nehodách, zakopnutiach a pádoch spôsobených alkoholom sa vyžaduje vysoká úroveň v oblasti riešenia konfliktov. Taktiež sme prišli na to, že mnohí obyvatelia vyžadujú oveľa väčšiu starostlivosť ako sme pôvodne predpokladali. Mnohí z nich potrebujú pomôcť pri umývaní či obliekaní, niektorí dokonca ešte aj s ďalšími činnosťami. Odhadujeme, že každodenných 42 hodín projektového pracovníka možno rozdeliť na 3 hodiny venované problematike potláčania závislosti na alkohole (alcohol management), 7 hodín zvládaniu porúch správania (managing behaviour), 1 na rozpočet, 12 na osobnú starostlivosť, 4 na špecifickú zdravotnícku starostlivosť ako napríklad podávanie liekov a 2 hodiny na návštevy. Zvyšok času je potrebné stráviť pri manažovaní projektu, pri plnení hlavných pracovných úloh, vedení jednotlivých prípadov, príprave a podávaní jedál či upratovaní alebo bežnej administratíve. Podľa našich odhadov, ak by sme chceli dosiahnuť poskytovanie kompletnej starostlivosti, potrebovali by sme na to 53 hodín denne.

Pri poskytovaní domáceho prostredia je dôležité, aby sme vytvárali kultúru, ktorá myslí aj na hodnoty klientov. Teda nie len poskytnúť domov, ale aj snažiť sa vytvoriť spoločenstvo, do ktorého bude patriť každý obyvateľ. Zamestnancom ponúkame rôzne školenia, uskutočňujeme supervíziu a snažíme sa o ich osobné nasmerovanie, ktoré potrebujú, aby sa pri vykonávaní intervencií cítili sebaisto. Keďže mnohí z klientov boli často zo svojej komunity vylúčení a mali negatívne skúsenosti v oblastiach verejnej sféry akou je napríklad zdravotníctvo či už pri návšteve doktora alebo nemocnice, pracujeme na ich začleňovaní do pôvodnej komunity. Snažíme sa tiež, aby

hlavnou náplňou nášho projektu bolo venovanie sa riešeniu problematiky závislosti od alkoholu. Obyvatelia síce môžu požívať alkohol na projekte, no majú na výber aj množstvo terapeutických aktivít zameraných najmä na odvrátenie pozornosti ako napríklad umelecké workshopy či práca v záhrade, ktoré realizujeme s cieľom vytvoriť kvalitnejšiu životnú skúsenosť a znížiť škody.

Problémy a výzvy pri poskytovaní služieb

Ako pri každom projekte, aj v prípade zabezpečenia chodu a rozvoja zariadenia Sundial house sa priebežne vyskytujú problémy a výzvy, ktoré sa snažíme starostlivo a kreatívne riešiť. V Írsku je v súčasnosti zložitá finančná situácia najmä kvôli ekonomickým ťažkostiam, ktorým musí krajina čeliť, čo spôsobilo, že sektor zaoberajúci sa problematikou bezdomovcov je značne pod tlakom. Príspevky na Sundial house dostávame z Fondov určených na bývanie a zdravotnícke služby, no pravda je, že by sme pre našu prácu potrebovali oveľa viac prostriedkov. Okrem toho mnoho našich obyvateľov potrebuje domácu opatrovateľskú starostlivosť, no pre ich pretrvávajúce problémy s alkoholom je veľmi ťažké umiestniť ich do takýchto domovov. Mnohí z klientov tiež vyžadujú starostlivosť, ktorá im môže byť poskytnutá iba v našom zariadení. Ide často o osobnú a zdravotnú starostlivosť, s ktorou sme pri spustení projektu pôvodne nepočítali. Na odstránení týchto problémov však neustále pracujeme. Ďalším problémom, ktorému čelíme, je zvládanie domáceho násillia hlavne v prípade párov, ktoré bývajú v našom zariadení. Máme niekoľko párov, u ktorých prevláda tento problém. Zistili sme, že ak obviníme jedného z partnerov z násillia a prepustíme ho z nášho zariadenia, druhý partner vždy dobrovoľne odíde spolu so svojím partnerom alebo partnerkou, čo znamená, že nakoniec prídeme o obidvoch partnerov. A nakoniec pracujeme v prostredí, kde sú obyvatelia povzbudzovaní k tomu, aby prevzali zodpovednosť za svoj životný štýl. Klientov sa snažíme zapájať do rôznych pomocných služieb. Avšak niekedy to znamená aj zmenu zmýšľania jednotlivých obyvateľov, ktorí boli zvyknutí, že v rámci projektu bolo všetko pre nich prichystané a urobené. Často preto potrebujú povzbudiť v ich úsilí o prevzatie zodpovednosti za svoj životný štýl.

Okrem problémov a výziev, ktorým čelíme, aby sme zabezpečili prevádzku zariadenia, sa v našej praxi stretávame aj s pozitívnymi aspektmi, ktoré nám pomáhajú úspešne viesť celý projekt. Súčasné vonkajšie prostredie pôsobí pozitívne na našich klientov, keďže naším zámerom je stavať budovy, kde je možné cítiť sa bezpečne a ktoré sú navrhnuté tak, aby spĺňali potreby skupiny. Skutočnosť, že touto službou boli spoločne poverení Odborom zdravotných služieb a Dublinským mestským úradom znamenala, že obidve strany sa aktívne podieľali na tom, že projekt je úspešný. Trvalo 6 rokov, kým sa myšlienka založiť Sundial house premenila na skutočnosť najmä vďaka

senior manažmentu a príslušnej organizácii, ktorí sa zaviazali zaistiť, aby prekážky boli prekonané, aby sa budovali vzťahy s hlavnými predstaviteľmi, ktorí majú hlavné slovo pri rozhodovaní a aby sa projekt nakoniec otvoril. Personál a dobrovoľníci, ktorým vyhovuje práca v nízkoprahovom zariadení s cieľom znížiť škody, sú tiež dôležitým prvkom pre dosiahnutie úspechu. Prostredie a spôsob práce môžu značne motivovať personál. Ďalším dôležitým faktorom pri formovaní týchto druhov služieb je zabezpečiť zásady a postupy, ktoré pomáhajú viesť a vytvárajú operačný manažment projektu v rámci nízkoprahového modelu. Napokon služby budú fungovať dobre, ak sa opierajú o hodnoty a étos a sú jasné formulované a zrozumiteľné pre všetkých zamestnancov.

Práca s personálom v nízkoprahových zariadeniach

V zariadení, kde si mnoho jeho obyvateľov môže so sebou priniesť veľmi chaotický predchádzajúci životný štýl a kde sa tiež riešia problémy vrátane rôznych závislostí či telesných alebo duševných zdravotných problémov, je veľmi dôležité, aby projekt disponoval veľkou mierou tolerancie voči správaniu jeho obyvateľov. Avšak, aby bol splnený tento cieľ, zamestnanecká štruktúra musí byť prísne dodržaná. Zamestnanci potrebujú najmä jasné pokyny, čo sa týka ich úloh, požadujú vedieť, čo sa od nich očakáva zo strany organizácie. Okrem toho by pre zamestnancov mal byť vytvorený dostatočný systém podpory vo forme supervízie, pracovných porád, porád o jednotlivých prípadoch či rôznych školení podporujúcich ich profesionálny rast. Toto všetko vedie k potrebe rozvíjania mnohých kľúčových zásad a postupov, ktoré by podporovali model nízkoprahovej práce so zameraním na zníženie škôd.

Zásady z oblasti personálnych zdrojov (HR), ktoré podľa našej skúsenosti z Írska môžu podporovať nízkoprahovú prácu sú nasledujúce:

- Etický kódex – ktorý jasne uvádza druh postoja, správania a hodnôt, ktoré organizácia očakáva od svojich zamestnancov
- Dodržiavanie hraníc– uistiť sa, aby personál chránil sám seba a užívateľov služieb profesionálnou prácou v tíme a nie jednotlivo
- Zásady prijímania a výberu zamestnancov – ktoré by mali byť navrhnuté tak, aby organizácia pritiahla hlavne ľudí, ktorí rozumejú tomuto typu práce, do ktorej sa neustále zapájajú a zdieľajú spoločné hodnoty organizácie.
- Pravidlá podávania sťažností – ktorá dovoľuje užívateľom služieb vyjadriť svoj názor ak si myslia, že sa s nim nezachádzalo s rešpektom a dôstojnosťou.

- Zásady supervízie– ktoré zabezpečujú, že personál má priestor na zamyslenie sa nad tlakom, ktorý je na nich v práci kladený, učiť sa zo svojich praktických skúseností a že s im neustále pripomína nízkoprahový charakter projektu.
- CCTV zásady (snímanie priemyselnými kamerami) – boli pre nás veľmi dôležité, keď sme školili personál pri používaní nenásilných metód pri práci s užívateľmi služieb. Tu však vyvstáva otázka, ako boli ľudia liečení, kde a kedy došlo k násilným situáciám, ktoré môže manažment objektívne posúdiť. Aj v oblasti služieb, kde je vysoký výskyt rôznych incidentov a konfliktov, nám zásady CCTV pomohli zamerať sa najmä pri riešení sporných otázok, ktoré nás lepšie sprevádzajú pri rozhodovaní a riadení konfliktov.

Okrem toho existuje množstvo kľúčových zásad a postupov z hľadiska prevádzky služieb, ktoré sa môžu byť zavedené, aby pomohli zamestnancom pri ich rozhodovaní o záležitostiach týkajúcich sa manažmentu nízkoprahových služieb. Zistili sme, že hlavné zásady, ktoré prinášajú zlepšenie v tejto oblasti sú nasledovné:

Zásady odporúčania - jasný súbor usmernení ohľadom toho, kto bude prijatý na projekt a aké budú určené hranice. Okrem toho, uistiť sa, že výber vhodných užívateľov služieb je založený na dôležitosti potrieb.

Posudzovanie a riadenie rizík – kvalitné zásady a postupy v tomto bode znamenajú, že treba brať do úvahy a posudzovať fakt, že obyvatelia môžu mať vysoké nároky a všetky riziká s tým spojené. Obyvatelia sú tí, ktorí znášajú riziko, no keďže sa jedná sa o riadne naplánovaný a štruktúrovaný program, môžeme pracovať na minimalizácii týchto rizík.

Zapájanie obyvateľov do aktivít projektu – keďže obyvatelia sa nesmú podieľať na prevádzke projektu a majú mnoho predchádzajúcich skúseností týkajúcich sa sociálnej exklúzie z dôvodu násillia a pitia, zistili sme, že ich postupné zapájanie do rôznych aktivít znamená, že sa cítia viac istejší v novom prostredí a rozumejú, čo sa od nich očakáva. Všetky tieto aspekty znižujú ich chaotické správanie

Hlavná náplň práce a riadenie jednotlivých prípadov – tvoria hlavnú súčasť práce s touto skupinou užívateľov služieb. Dôraz sa kladie najmä na ich zapájanie do rozvíjania podporných plánov určených na zlepšenie ich životnej situácie. Jedná sa najmä o oblasť požívania alkoholu a užívania drog či o ich telesné a duševné zdravie. Takisto sa snažíme zlepšovať vzťahy obyvateľov s ich rodinami a ďalšie kľúčové otázky týkajúce sa ich života. Mať jasné očakávania, čo sa týka intervencií personálu a ich právomocí, nám pomáha poskytovať služby so zameraním sa na

intervencie s cieľom znížiť škody. Varovania a vylúčenia – zachovať si status nízkoprahovosti znamená tiež hľadať spôsoby ako na projekte nemať príliš veľa pravidiel a znížiť počet varovaní a vylúčení na minimum. V praxi to však môže byť ťažké, keďže môže nastať veľa incidentov a problémov, ktoré vedúci personál považuje ako dôvod na vylúčenie. V prípade odsúhlasenia postupov, podľa ktorých môže dôjsť k varovaniu alebo vylúčeniu iba pri závažných konfliktoch a problémoch a systém vysokej tolerancie pri manažmente správania by sa mohlo mnohým vylúčeniam predísť. Ďalšie metódy ako napríklad čas na premýšľanie a schladenie hlavy v izbe alebo vonku - môžu tiež zamedziť potrebe vylúčiť jednotlivca.

Manažment konfliktov a násilia – V Írsku naši zamestnanci absolvujú rôzne školenia zamerané na metódy intervencie konfliktných situácií, ktoré súborne nazývame Intervencia krízovej prevencie. Znamená to, že zamestnanci dokážu vyriešiť krízovú situáciu a v prípadoch násilia nebudú fyzicky zasahovať. Existuje mnoho prípadov, ktoré môžu nastať, no je oveľa ľahšie ich riešiť, ak zamestnanci poznajú a dodržiavajú vopred určené dané pravidlá.

Aktívna participácia užívateľov služby – uistiť sa, že aj obyvatelia sú čo najviac zapojení do jednotlivých aktivít projektu ako napr. vzájomné stretávanie sa alebo vyplnenie dotazníkov o spokojnosti. Fakt, že si obyvatelia vedú niektoré aktivity aj sami, prispieva k tomu, že zodpovedajú ich aktuálnym potrebám, čo následne znižuje stres a projekt sa premieňa na miesto, kde sa cítia oveľa zodpovednejšie s vedomím, že prispievajú k väčšej miere solidarity medzi sebou.

Užívanie drog - spôsob, akým sa na projekte rieši problematika užívania drog je dôležitou súčasťou práce z hľadiska nízkoprahového prístupu. Likvidácia použitých ihliel predstavuje nebezpečenstvo pre zamestnancov a vyžaduje závažné sankcie, no osoba, ktorá užíva drogy zodpovedným spôsobom môže byť ubytovaná. Rozhodnutia, týkajúce sa riešenia drogovej závislosti a sankcií spojených s ich nezodpovedným užívaním môžu byť zaradené medzi zásady, ktoré by mali byť jasné všetkým zamestnancom. Je potrebné vždy uvažovať nad výmenou ihliel, no zároveň by bolo dobré spísať pokyny ako pri ich vymieňaní postupovať. Toto je jedna z najzložitejších zásad, pri ktorej je potrebné riadiť sa legislatívnymi požiadavkami danej krajiny.

Usmernenia pre zvládanie problémov s alkoholom – tak ako aj pri drogovej závislosti je veľmi dôležité stanoviť pravidlá pre obyvateľov ohľadom užívania alkoholu, ak je to možné vylepšiť ich zdravotný stav a zároveň rešpektovať ich voľbu. Alkoholizmus predstavuje komplexný problém, ktorý, ako sme zistili, možno tiež riešiť určením súboru pokynov, ktoré zachytávajú mnoho otázok a problémov a tiež tvoria kľúčovú metódu, vďaka ktorej sa zamestnanci a vedúci personál môžu uistiť, že konajú na základe najlepších vypracovaných noriem z tejto oblasti.

Zvládanie požívania alkoholu a budovanie interných štandardov

Vyvinuli sme aj štandardy ako zvládať požívanie alkoholu. Tieto štandardy sme zaviedli počas minulého roka, aby sme zabezpečili, že projekty budú pracovať v súlade s filozofiou znižovania rizík. Bolo zistené, že niekedy prijať klienta v takom stave v akom je a akceptovať jeho pitie počas pobytu na projekte, znamená, že sme sa škode iba prizerali, no nie vždy sme zasahovali a pobádali klienta, aby prehodnotil svoje návyky. Bolo pre nás dôležité uistiť sa vo viere, že vďaka našim intervenciám sa klienti môžu zmeniť.

Keď sme sa spätne pozreli na všetky situácie, zistili sme tiež, že niektoré naše služby nepracujú podľa už spomínaných štandardov zvládania alkoholizmu a že práva našich klientov neboli vždy dodržané. Zamestnanci potrebovali oveľa jasnejšiu teóriu, ktorú by mohli uviesť do praxe a v každej službe sa nie rovnako usilovali o zvládnutie konzumácie alkoholu. Bolo veľmi dôležité vytvoriť jednotnú víziu spoločnú pre celú organizáciu, ktorá by popisovala ako zakročiť pri problémoch s alkoholom a následne vytvoriť model osvedčených postupov platný na úrovni organizácie.

Aby sme splnili tento cieľ, zvolali sme zástupcov všetkých projektov v Severnom Írsku a Írsku, aby sme spolu prediskutovali sporné otázky týkajúce sa problematickej konzumácie alkoholu u klientov. Počas minulého leta sme sa viackrát stretli, aby sme si prešli všetky ťažkosti a problémy, s ktorými sa vo svojej práci stretávame. Aby sme poznali aj názor našich klientov, jednotlivé otázky sme s nimi prekonzultovali a pýtali sa ich ako by podľa nich mala vyzeráť adekvátna podpora a v čom si myslia, že by sa mali zlepšiť služby. Názory našich klientov značne prispeli k rozvoju hlavných pravidiel.

Čerpali sme tiež z osvedčených postupov zavedených v Írsku a zámorí a jednotlivé otázky konzultovali s ďalšími organizáciami, od ktorých sme sa mohli naučiť vždy niečo nové. Vďaka týmto faktorom sme zachytili všetky zásady, ktoré bolo podľa nás potrebné zahrnúť do hlavných pravidiel organizácie. A pretože nie všetky projekty sú identické, pokiaľ ide o služby pre určené pre klientov, bolo veľmi dôležité, aby si každý projekt spísal svoj vlastný plán založený na už spomínaných hlavných pravidlách. Jedným z hlavných prínosov tejto metódy je najmä fakt, že všetci klienti majúci problém s alkoholom, sa mohli podieľať na vytváraní tohto plánu spolu s hlavnými projektovými pracovníkmi a uistiť sa, že v oblasti redukcie alkoholu by mohlo dôjsť k zlepšeniu prípadne aspoň k zníženiu škôd. V prípade, že klient zvykne piť vodku, môžeme mu navrhnúť, aby prešiel na mušt alebo pivo, ktoré sú menej škodlivé. Ak si klient želá, aby jeho spotreba alkoholu bola kontrolovaná druhou osobou, môže sa obrátiť na nás so žiadosťou o dávkovanie alkoholu.

Dohodli sme sa na súbore princípov, ktoré by organizácia chcela presadzovať v oblasti práce spojenej s riešením alkoholizmu. Tieto princípy budú vytvárať základ, od ktorého sa bude vyvíjať práca na všetkých projektoch. Jedná sa o nasledujúce princípy:

- o Pri uplatňovaní pravidiel riadenia konzumácie alkoholu každý jednotlivec bude posudzovaný na základe hodnôt uznávaných v Depaul Írsko, najmä čo sa týka práv a povinností jednotlivých klientov a oslavy ľudského potenciálu.
- o Depaul Írsko chce ubytovávať a podporovať jednotlivcov v ich súčasnej životnej situácii. Toto prijatie však nie je bezvýhradné, a platí len za predpokladu, že bude dochádzať k intervenciám za účelom znížiť škody a k zlepšovaniu reálnej pomoci v oblasti fyzického, sociálneho a duševného zdravia našich klientov.
- o Výsledky jednotlivcov nebudú záväzne založené na používaní látok, ale pri ich meraní sa bude uplatňovať holistický prístup.
- o Pri implementácii riadenia problémov s alkoholom je potrebné byť informovaný o zásadách vychádzajúcich z medicínskej, farmaceutickej a psychologickkej praxe a vždy mať na zreteli práva jednotlivca ohľadom jeho budúcnosti a zdravia.
- o Organizácia Depaul Írsko si je vedomá etických dilem, ktoré môžu nastať pri práci s ohrozenými jednotlivcami, ktorí užívajú návykové látky, a bude sa snažiť rokovať na túto tému so svojimi zamestnancami, dobrovoľníkmi a klientmi. Toto všetko môže alebo nemusí zahŕňať úpravu užívania látok jednotlivcom.
- o Organizácia Depaul Írsko je povinná postarať sa o to, aby si klienti osvojili štruktúrovaný prístup v rámci riadenia starostlivosti a jednotlivých prípadov, aby sa čo najviac predišlo škodám a súčasne sa podporil potenciál jednotlivcov.
- o Každý individuálny projekt je povinný si osvojiť štruktúrovaný prístup k riadeniu konzumácie alkoholu v súvislosti s ich službami, miestnym prostredím, komunitou a potrebami jeho obyvateľov.

V rámci Štandardov pre riadenie problémov s alkoholom sme sa zamerali na nasledujúce oblasti:

1. Práva jednotlivých klientov – ako zabezpečiť právo klientov na voľbu koľko alkoholu vypijú, ich prijatie s dôstojnosťou a rešpektom, ale zároveň robiť všetko preto, aby sme zaistili čo najväčšiu redukciu škôd v rámci ich výberu.
2. Smernice jednotlivých služieb – ako zabezpečiť podávanie menších dávok alkoholu, jeho riedenie, nakupovanie či výmenu za hotovosť.

3. Zdravie jednotlivých klientov – ako zabezpečiť pre klientov, ktorí majú problém s alkoholom adekvátnu výživu a zdravotnú starostlivosť.
4. Správa liekov a alkoholu – ako zariadiť, aby klienti nepili alkohol, keď berú lieky alebo čo robiť, keď klienti odmietajú brať lieky.
5. Stabilizácia a Detox – ako poskytovať porozumenie zo strany zamestnancov, ak sa niektorý z klientov rozhodne detoxikovať a ako sa správať ku klientovi, ktorý sa po detoxikácii opäť vráti
6. Plánovanie starostlivosti a riadenia konzumácie alkoholu – ako si stanoviť očakávania, ktoré majú klienti spĺňať, aby sme ich mohli podporovať a do plánu zaradiť rôzne intervencie zo strany organizácie.

Modely riešenia bezdomovectva na Slovensku a výber dobrej praxe zo zahraničia

Bc. Zuzana Banašová a Mgr. Peter Kadlečík / Proti prúdu, o.z.

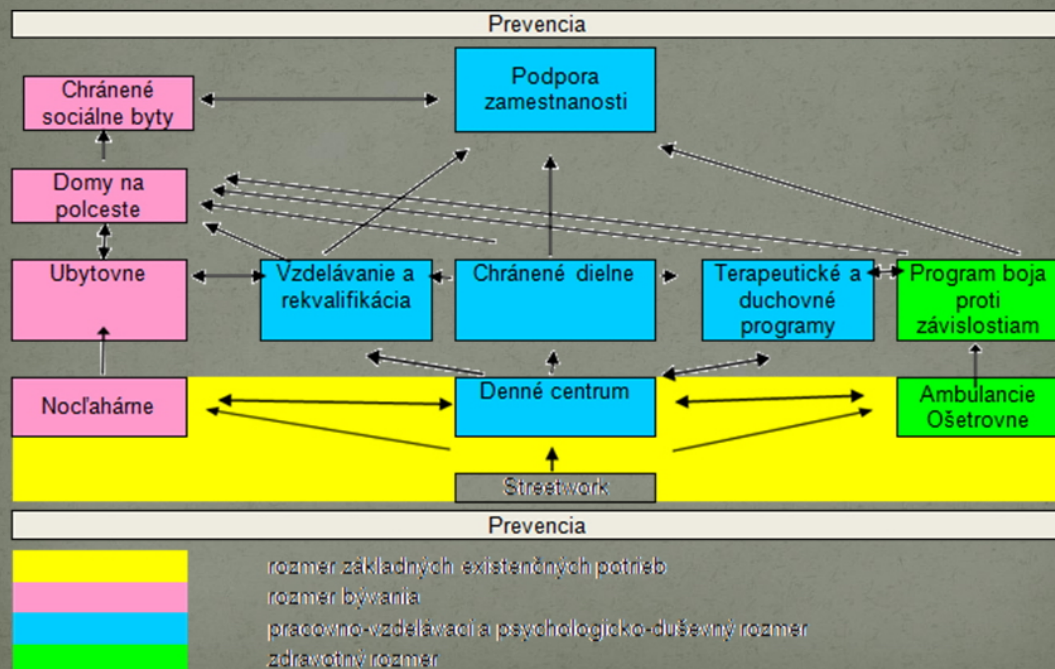
Potreba riešenia fenoménu bezdomovectva

- **nárast úmrtí ľudí** bez domova v prelomovom roku 2002, kedy počas zimy zomrelo 11 ľudí.
- Fenomén je dôležité **riešiť komplexne**, pri vzájomnej **spolupráci všetkých subjektov**. Vďaka tomu vzrastie efektivita pri riešení.
- Pre Slovensko je bezdomovectvo stále relatívne novým fenoménom, preto je potrebné a zaujímavé inšpirovať sa v zahraničí.

Slovenský model a dobrá prax zo zahraničia.

- **Slovensko** – model riešenia Iniciatíva 10.
- **Česko**– Naděje, n.o.
- **Rakúsko** – FAWOS - Organizácia pre istené bývanie (Fachstelle für wohnungssicherung)
- **Veľká Británia** - Stratégie na pomoc ľuďom spiacich na ulici (Rough sleeper's strategies)
- **Írsko** – Depaul
- **Japonsko** - zaujímavosti

Model riešenia bezdomovectva Iniciatíva 10

Ponuka služieb, ktorú poskytuje Naděje

- integračný program
- zdravotný program
- potravinová pomoc

Ponuka služieb, ktorú poskytuje Naděje Integračný program

- Terénne služby
- Ambulantné služby: nízkoprahové denné centrá, nocľahárne
- Pobytové služby: azylové domy
- Posilnenie zamestnanosti: vytváranie pracovných príležitostí
- Zdravotná starostlivosť: ordinácia praktického lekára
- Duchovná a pastoračná starostlivosť
- Krízové služby: hlavne zimné úkryty a nocľahárne, potravinová pomoc
- Doplnkové služby: sociálna jedáleň, šatník

Ponuka služieb, ktorú poskytuje Naděje Zdravotný program

- Ordinácia praktického lekára

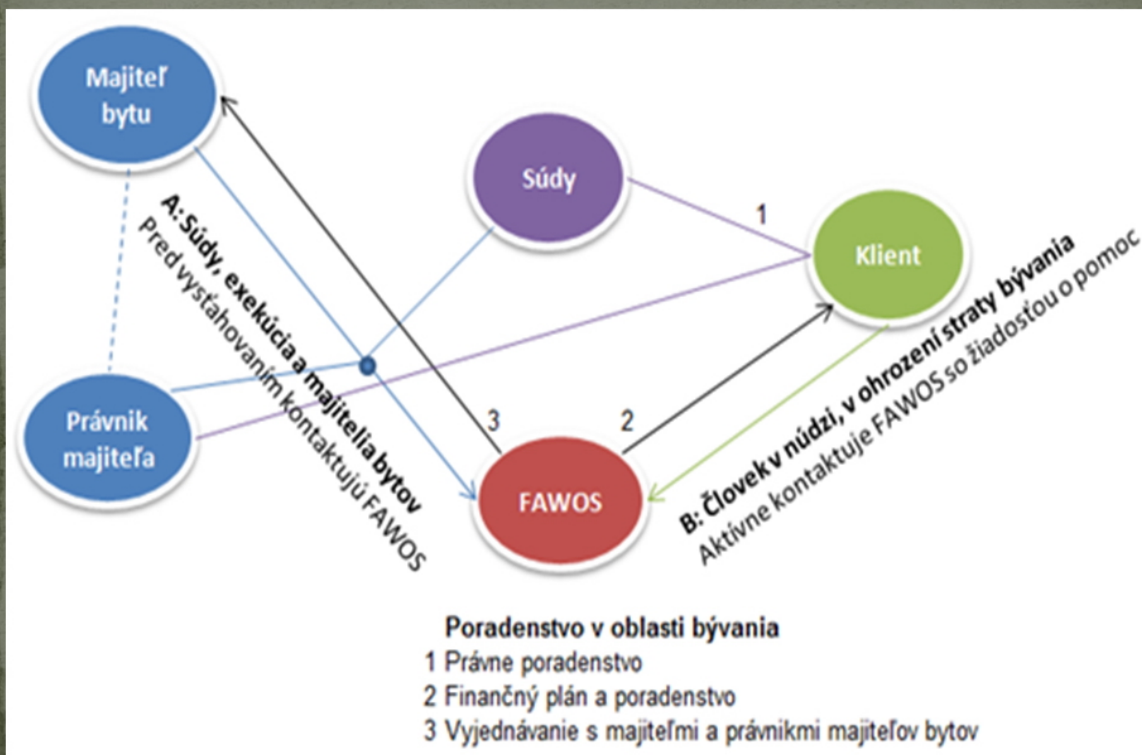
Ponuka služieb, ktorú poskytuje Naděje Potravinová banka

- Zhromažďovanie darovaných potravín
- Distribúcia organizáciám, ktoré ich rozdeľujú ľuďom podľa potreby
- Cieľom je otvorenie sociálnej jedálne pre osoby a domácnosti v hmotnej núdzi.

FAWOS – organizácia pre istené bývanie

- poradenstvo ako si **získať a udržať nezávislé bývanie**
- **Info o zákone**, ktorý upravuje oblasť bývania a o tom, ako sa vyhnúť strate bytu.
- **Info o právach na bývanie** a o dostupnosti sociálneho zabezpečenia a podpory.
- Návrh **individuálneho finančného plánu**. Často krát výdavky klientov prekračujú príjem a priority, na čo minúť peniaze, sa musia preto meniť.
- **Pomoc s vyjednávaním s majiteľmi bytov**. Majitelia bytov sa snažia dostať svoje peniaze včas a preferujú bezproblémových nájomníkov. **Vystahovania sú zvyčajne nákladné a stoja veľa cenného času.**

FAWOS – organizácia pre istené bývanie

Veľká Británia: Stratégie na pomoc ľuďom spiacich na ulici (Rough sleeper's strategies)

Rozmer riadenia

Spolupráca medzi úradmi a tretím sektorom

Stratégia, finančné zdroje, riadenie

Rozmer prvého kontaktu	Rozmer bývania	Rozmer zdravia
terénna sociálna práca	Vybudovanie jednotiek sociálneho ubytovania Poradenstvo a podpora pri udržaní si bývania Útulky a nocľahárne Zimné krízové centrá a dočasné útulky	Prvá pomoc a prístup k zdravotníckym službám Riešenie drogových závislostí

Veľká Británia: Stratégie na pomoc ľuďom spiacich na ulici (Rough sleeper's strategies)

- **1. krok:** terénna sociálna práca
- **2. krok:** dostatočné množstvo postelí v útulkoch, ubytovniach na troch úrovniach:
 - ❖ Priamy prístup k útulkom a nocľahárňam: prvá pomoc pre ľudí z ulice, zároveň analýza ich akútnych potrieb
 - ❖ Špecializované útulky: na zabezpečenie špecifických potrieb (mentálne postihnutie, psychické poruchy, závislí od drog a alkoholu, seniori, deti a podobne)
 - ❖ Trvalá zmena ubytovania: keď si bezdomovci vedia udržať ubytovanie, prípadne len s malou podporou.
- **3. krok:** prvá zdravotná pomoc, riešenie závislostí
- **4. krok:** vzdelávanie a pomoc pri resocializácii
- **5. krok:** súčinnosť inštitúcií a výmena informácií pre efektivitu

Írsko – Depaul Sundial House

- Zariadenie pre ubytovanie 30 dlhodobých bezdomovcov **trpiacich alkoholizmom** zabezpečené mestom (Sundial House, Dublin, 2004)
- 95% nákladov **financované štátom**
- **20 zamestnancov na plný úväzok**
- Jednopostel'ové izby
- Spoločenské miestnosti s hrami
- Jedáleň s jedlom 3 krát denne
- **Možnosť užívať alkohol** v priestoroch – snaha o obmedzenie dávok liehovín
- Výsledkom je obmedzenie „pitia na ulici“ - pozitívny výchovný vplyv na spoločnosť

Japonsko

- Podľa vlády je v Japonsku 24 tisíc bezdomovcov
- Japonsko nerado hovorí o tom, že má „tento problém“
- Sanyukai, n. o. sociálna a zdravotná pomoc
- **Capsules hotel** – špeciálne boxy/“kapsule“ - núdzové ubytovanie . Pôvodné zameranie ako „záchytky“ pre ľudí, ktorí zmeškali vlak. Ponúka malý priestor, TV, čisté posteľné prádlo, strechu nad hlavou. vláda povolila klientom ich nahlasovanie trvalej adresy v týchto hoteloch.

Japonsko

- **Japonská stanová spoločnosť** –komunita žijúca v stanoch, spolu žije, hospodári a snaží sa o kultúrne prostredie svojho bývania.
- Relatívne vysoká úroveň života (na život bezdomovca), všetko viac menej svojpomocne

Mosty z chudoby

PhDr. Judita Varcholová / Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Košice

Model „Mosty z chudoby“ (ďalej len model) je filozofia a stratégia práce s chudobnými ľuďmi v komunitách. Model ukazuje jednotlivé kroky ako efektívne spolupracovať, aby sme dokázali eliminovať príčiny chudoby, nájsť osobné a komunitné zdroje, vybudovať sociálny kapitál, udržateľnosť a prosperitu jednotlivých komunít mesta.

Aktivity prebiehajú na dvoch úrovniach :

- a) **na úrovni komunít zdola** v rámci implementácie modelu „Mosty z chudoby“, ktorého súčasťou je inovatívny školiaci program „Napredovanie.“ Školiaci program je spracovaný do formy manuálov pre prácu „facilitátorov“ školenia a účastníkov školenia – členov komunít (chudobní, stredná vrstva a bohatí).
- b) **na úrovni mesta zhora** – v rámci partnerskej spolupráce medzi mestom a strategickými subjektmi v meste. Vybudovaním a prepojením podporného systému pomoci pre úspešnú implementáciu stratégie modelu Mosty z chudoby do praxe.

Vysvetlenie základných pojmov

Komunita: je akákoľvek skupina, ktorú niečo spája a má potenciál pracovať na niečom spoločne.

Dialóg: konverzácia, ktorá otvára tému, preskúma fakty, objaví významy a podporuje porozumenie.

Diskusia: obmedzenie úvah a práca na tom, aby sa prijalo rozhodnutie.

Myšlienkové predstavy: vnútorné obrazy toho, ako človek vníma fungovanie sveta, alebo v tomto prípade, ako fungujú rodiny, čo je to chudoba a ako komunity môžu riešiť problémy.

Chudoba: Chudoba je stav, v ktorom človek žije bez dostatočného rozsahu zdrojov. V slovenskom kontexte je chudoba označovaná ako stav, kedy príjem občana a sním spoločne posudzované osoby nedosahujú výšku životného minima; t.j. stav hmotnej núdze (Zákon č. 599/2003 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi, § 12) . (Pozn.prekl.)

Generačná chudoba: život v chudobe počas dvoch alebo viacerých generácií.

Situačná chudoba: má kratší čas trvania a je spôsobená okolnosťami, ako choroba, rozvod, dlžoby, strata zamestnania alebo smrť hlavného živiteľa rodiny.

Skryté pravidlá ekonomických tried: skryté pravidlá sú nevyslovené návyky a spôsoby vnímania skupiny. Vznikajú z príčin a dôsledkov situácií a odrážajú spôsoby myslenia, ktoré sú nevyhnutné na prežitie v danej ekonomickej realite. Existujú skryté pravidlá rás, národností, regiónov, vekových skupín, pohlaví, náboženstiev a ekonomických tried. Všetky skryté pravidlá ovplyvňujú správanie. Jedným z najsilnejších vplyvov je príslušnosť k určitej ekonomicko-sociálnej triede. Skryté pravidlá sociálnej triedy prevážia nad ostatnými pravidlami. Skryté pravidlá ekonomických tried sú podstatné pri určení správania, je potrebné, aby im všetci rozumeli, a to najmä, keď sa komunita rozhodne budovať svoju udržateľnosť.

Kvalita života: kvalitu života môžeme definovať ako rozsah, mieru toho, či jednotlivec a komunita má k dispozícii potrebné zdroje. Tieto zdroje (osobný, sociálny a ekonomický kapitál) pokrývajú všetky aspekty života a dávajú rodinám a komunitám výzvu v najširšom slova zmysle, ako si vybudovať dobrý život. Ako si vybudovať potrebné zdroje.

Hlavné zámery stratégie „Mosty z chudoby“

Stratégia práce so sociálne vylúčenými občanmi a komunitami mesta je zameraná na transformáciu zmien zdola a vzájomnú spoluprácu. Má pomôcť občanom v komunite a samotným komunitám vybudovať nové uvedomenie o ekonomickej rozmanitosti (diverzity) a predstaviť vzájomné prepojenie problémov, ktorým sú vystavení chudobní ľudia a chudobné komunity ako celok. **Nestačí len poznať problémy v komunite, pretože starý spôsob riešenia problémov je súčasťou starých znalostí, ktoré zapríčinili chudobu a súčasné problémy. Je veľmi potrebné získať nové vedomosti, nové uvedomenie si, ako sa môže dosiahnuť zmena. Proces je rovnako dôležitý ako výsledok. Proces je priebeh, do ktorého sa ľudia zapoja, v ktorom sa ľudia učia a dochádzajú k novým formám poznania – kvalitatívne informácie, hodnoty, inovatívnosť, tvorivosť, nová vízia budúcnosti.**

Stratégia modelu je postavená tak, aby umožnila:

1. Poroziť príčinám chudoby a ich dopadom na kvalitu života jednotlivca aj celej komunity .
2. Zapojiť do prebiehajúcich procesov všetky tri sociálne/ekonomické triedy (chudobní, stredná vrstva, bohatí) ako aktívnych účastníkov, ako analytikov, ktorí sú schopní spolupracovať, problémy definovať a riešiť, vytvoriť myšlienkovú predstavu osobnej a komunitnej zodpovednosti .
3. Zaviesť efektívny spôsob budovania zdrojov, osobného, sociálneho a ekonomického kapitálu komunit mestských častí na vytvorenie udržateľnosti a prosperity mesta.

4. Z úrovne mesta ponúknuť podporný systém pomoci a služieb, sprevádzanie v týchto procesoch, ekonomicko-politickú podporu a spoluprácu s mestskými časťami.

Životodarnú silu k zmenám získavajú ľudia hlavne cez kvalitné sociálne vzťahy – cez úctu, akceptáciu, prijatie a porozumenie v každodennom živote, v prostredí rodiny a komunity, v ktorej žijú. Sme svedkami spätnej väzby, aké sú nefunkčné partnerstvá, ktoré sú formálne a riadené zhora.

Kvalitu života, môžeme definovať ako rozsah, mieru toho, či jednotlivec a komunita má k dispozícii potrebné zdroje. Tieto zdroje (osobný, sociálny a ekonomický kapitál) pokrývajú všetky aspekty života a dávajú rodinám a komunitám výzvu v najširšom slova zmysle, ako si vybudovať dobrý život. Ako si vybudovať potrebné zdroje.

Filozofia chápania a spracovania problematiky „chudoby“

V priebehu roka 2008 sa na Slovensku konali prednášky Ruby K. Payne PhD. a Philipa DeVol z organizácie Aha Process, USA. Mali sme tú výsadu oboznámiť sa s výsledkami vyše dvadsať ročnej výskumnej práce Ruby K. Payne v oblasti príčin a dopadov chudoby a zapojiť sa do spolupráce šírenia dobrej praxe v meste Prešov.

Dr. Ruby Payne pri vymedzení chápania chudoby zavádza pojem skrytých pravidiel ekonomických tried. Jestvujú skryté pravidlá rás, pohlavia, veku, náboženstva, regiónov a pod. Skryté pravidlá sú nevyslovené návyky a spôsoby vnímania skupiny. Skryté pravidlá ekonomických tried predstavujú mentálne vzorce riešenia každodenných životných situácií jednotlivcov a komunít. Skryté pravidlá vznikajú z príčin a dôsledkov situácií a odrážajú spôsoby myslenia, ktoré sú nevyhnutné na prežitie v danej ekonomickej realite. Všetky skryté pravidlá ovplyvňujú správanie, ale jedným z najsilnejších vplyvov je príslušnosť k určitej sociálno-ekonomickej triede v trojstupňovej škále (chudobní, stredná vrstva, bohatí). Bez pochopenia skrytých pravidiel ekonomických tried a ich myšlienkových predstáv o chudobe a prosperite, bez zapojenia všetkých troch tried do spolupráce v komunite nie je možné identifikovať a využívať osobné a komunitné zdroje zdola, budovať sociálny kapitál v komunite.

Mentálne vzorce jednotlivých ekonomických tried ovplyvňujú status quo ich príslušníkov v relatívne totožnom politicko-ekonomickom prostredí (pracovné príležitosti, sociálna podpora, legislatíva, a pod.) Je teda zrejmé, že riešenia realizované na politicko-ekonomickej úrovni síce rozširujú príležitosti na riešenie sociálnej situácie, ale nerozširujú dispozície chudobných tieto príležitosti využiť.

Efektivitu riešenia problémov značne zvýši analýza a diferenciacia príčin problémov, ktorá umožní nasmerovať opatrenia do oblastí etiológie problémov spôsobujúcich chudobu. Na základe výskumov boli definované štyri oblasti príčin chudoby - *správanie jednotlivcov, ľudský a spoločenský kapitál, vykorisťovanie a ekonomicko-politické usporiadanie*.

Diferenciacia príčin však neznamená segregáciu jednotlivých vplyvov, ale odmieta tzv. plošné externé zvyčajne ekonomicky a personálne náročné opatrenia bez adresného, preukázateľného a dlhodobého udržateľného efektu. Naopak základom preferovanej filozofie je „premostenie“ jednotlivých oblastí, kooperácia, kontinuita jednotlivých opatrení vo všetkých oblastiach, pričom výstupy z jednotlivých opatrení vytvárajú synergický efekt podmieňujúci systémové opatrenia a dopady.

Východiská filozofie

- **Chudoba je ako pasca**, ktorá zvierá ľudí diktatúrou danej chvíle a znemožňuje im zaoberať sa abstraktnými informáciami alebo plánovaním budúcnosti – teda podstatnými vecami, ktoré sú nevyhnutné pre tvorbu potrebných zdrojov a finančného zázemia.
- **Chudoba má veľa príčin**, niektoré súvisia s rozhodovaním a správaním jednotlivcov, väčšina pochádza z prostredia a podmienok v komunite zo zdrojov ľudského a spoločenského kapitálu v komunite, zneužívania a vykorisťovania a politicko-ekonomickej štruktúry.
- **Požiadavky prostredia na prežitie vytvárajú skryté pravidlá ekonomických tried**. Skryté pravidlá odrážajú spôsoby myslenia, ktoré sú nevyhnutné na prežitie v danej ekonomickej realite.
- **Udržateľnosť komunity najviac závisí od celkového stavu strednej vrstvy komunity**, t.j. od jej pomerného zastúpenia v komunite, od jej vplyvu, morálky, ambícií a životaschopnosti a v neposlednom rade od jej zodpovednosti za celú komunitu.
- **Každá z troch základných socio-ekonomických tried** (chudoba, stredná vrstva, bohatí) **má vlastné vzorce správania a vlastné myšlienkové predstavy o živote**.

Skryté pravidlá spoločenskej triedy” predstavujú mentálny obraz toho, ako jednotlivé spoločenské triedy budujú alebo naopak ničia svoju ekonomickú istotu a stabilitu.

	CHUDOBA	STREDNÁ TRIEDA	TRIEDA BOHATÝCH
HNACIA SILA	Prežitie, vzťahy, zábava.	Práca, dosahované úspechy	Finančné, politické, spoločenské konexie.
MOC	Moc sa spája s prejavovaním rešpektu. Človek musí mať schopnosť fyzicky bojovať. Ľudia reagujú na moc jednotlivca. Sila je v množstve. Ľudia žijúci v chudobe nedokážu zabrániť tomu, aby sa diali zlé veci.	Moc sa nespája s rešpektom. Človek musí mať schopnosť vyjednávať. Moc sa spája so zodpovednosťou nachádzať riešenia. Ľudia reagujú na moc vyplývajúcu z postavenia človeka. Moc je v inštitúciách. Ľudia prináležiaci k strednej triede riadia chod inštitúcií v krajine.	Moc sa spája so stabilitou. Človek musí mať vplyv a konexie. Ľudia reagujú na odbornosť. Moc je v informáciách. Ľudia prináležiaci k triede bohatých udávajú smer podnikom, korporáciám a rozhodujú o verejnej politike.
ČAS	Najdôležitejšia je súčasnosť. Rozhodnutia zohľadňujú len súčasnosť a sú závislé na momentálnom prežívaní a osobnosti človeka.	Najdôležitejšia je budúcnosť. Rozhodnutia zohľadňujú dopad na budúcnosť.	Najdôležitejšie sú tradície a história. Rozhodnutia čiastočne zohľadňujú históriu a etiku.
	CHUDOBA	STREDNÁ TRIEDA	TRIEDA BOHATÝCH
OSUD	Viera v osud. Človek nemá veľký vplyv niečo zmeniť.	Viera v možnosti. Na základe správnych súčasných rozhodnutí je možné ovplyvniť budúcnosť.	Aristokratický záväzok.
SVETO NÁZOR	Svet je vnímaný na miestnej úrovni.	Svet vnímaný na národnej úrovni.	Svet vnímaný v medzinárodnom kontexte..
JAZYK	Hovorová reč. Jazyk sa využíva k prežitiu.	Formálny jazykový štýl. Jazyk sa využíva k vyjednávaniu.	Formálny jazykový štýl. Jazyk slúži k vytváraniu kontaktov.
VZDELANIE	Má význam ale iba ako niečo abstraktné a nedosiahnuteľné.	Nevyhnutné pre kariérny postup a zarábanie peňazí.	Nevyhnutná súčasť tradície, ktorá slúži na udržiavanie a vytváranie nových kontaktov.
PENIAZE	Sú na to, aby sa používali, míňali.	Sú na to, aby sa spravovali.	Sú na to, aby sa uchovávali a investovali.
ŠTRUKTÚRA RODINY	Zväčša matriarchálna.	Zväčša patriarchálna.	Závisí od toho, kto má v rukách peniaze.
VLASTNÍCTVO	Ľudia.	Veci.	Unikátne predmety, dedičstvá, rodokmene.
OSOBNOSŤ	Má slúžiť na zabávanie. Vysokú hodnotu má zmysel pre humor.	Má slúžiť k získavaniu majetku a vytváraniu stability. Vysokú hodnotu má dosahovaný úspech.	Je o vytváraní konexií. Vysokú hodnotu majú finančné, politické a spoločenské kontakty.
SPOLOČENSKÝ DÔRAZ	Prijatie od ľudí, ktorých má dotýčná osoba rada.	Dôraz sa kladie na autonómiu a sebestačnosť.	Dôraz sa kladie na spoločenskú exkluzivitu.
LÁSKA	Láska a prijatie sú podmienené podľa toho, či sa jednotlivec skupine páči alebo nie.	Láska a prijatie sú podmienené do značnej miery závisia od dosahovaných úspechov.	Láska a prijatie sú podmienené v závislosti od spoločenského postavenia a kontaktov.
HUMOR	Ľudia a sex.	situačný.	Spoločenské prešľapy.
JEDLO	Kľúčová otázka: Mal/a si dosť? Dôležitá je kvantita.	Kľúčová otázka: Chutilo ti to? Dôležitá je kvalita.	Kľúčová otázka: Bolo stolovanie vhodné? Dôležitý je spôsob prezentovania.
OŠATENIE	Na ošatení sa cení to, nakoľko vystihuje štýl jednotlivca a jej/jeho osobnosť.	Na ošatení sa cení jeho kvalita a spĺňanie noriem strednej triedy. Dôležitá je značka.	Na ošatení sa cení jeho umelecké prevedenie a interpretácia. Dôležitý je návrhár.

Hlavná metóda práce

Spôsob práce je výrazne predurčený hlavnými zámermi, ktorými je vytvorenie sociálne udržateľnej komunity. Preto spôsob práce musí vytvoriť také mechanizmy a návyky v komunite, ktoré budú časovo dlhodobé a samé budú zárukou udržateľnosti.

Základné mechanizmy pri tejto práci budú jej dlhodobou a stálou oporou, ktorá nebude závislá na konkrétnom personálnom obsadení a zároveň bude bariérou pred výkyvmi finančnej podpory.

Metóda a organizácia práce je cennou súčasťou know-how celej stratégie práce s chudobnými občanmi a komunitami. Keďže do práce je potrebné zapojiť príslušníkov všetkých troch spoločenských vrstiev komunity, práca nemôže byť direktívna, nemôže postupovať prísny administratívnym riadením zhora, nemôže byť založená na systéme príkazov a zákazov.

Základnou metódou práce s chudobnými vrstvami občanov a komunitami je postup zdola nahor, postup nenásilného vtahovania záujemcov o túto prácu a postupného rozširovania jej aktivít a zväčšovania jej pôsobenia.

Sme presvedčení, že

- chudobní občania komunity nemôžu byť iba okrajovým objektom sociálnej práce, ale naopak, musia sa stať hlavným subjektom svojej vlastnej sociálnej zmeny,
- chudobní občania sú schopní vytvoriť si vlastné plány svojej osobnej zmeny a tieto uskutočniť vo svojom živote s cielehou pomocou komunity,
- do práce s chudobnými občanmi, ktorí sú konečnými klientmi sociálnej práce, treba zapojiť aj príslušníkov strednej a bohatej vrstvy.

Základnou metódou práce s komunitou je premostenie všetkých tried komunity, resp. jej členov.

Premostenie sa dosiahne vzájomným poznaním sa (aj poznaním skrytých pravidiel správania iných socio-ekonomických tried) a spoluprácou na riešení spoločných problémov.

Pre úspešnosť práce na úrovni celého mesta je nutné uplatniť metódu premostenia na všetkých možných úrovniach a vo všetkých možných smeroch. Premosťuje sa:

- práca s jednotlivcom a práca s komunitou,
- práca na úrovni mestskej časti a práca na úrovni mesta,
- hľadanie a budovanie osobných zdrojov a hľadanie a budovanie zdrojov komunity,
- využívanie a rozvoj vnútorných zdrojov a využívanie a rozvoj vonkajších zdrojov,

- práca partnerov, čím vzniká spolupráca,
- analýza príčin chudoby a analýza dôsledkov chudoby, čo je predpokladom nájdania riešenia chudoby.

Hlavné princípy

Práca s ľuďmi sa opiera o tie najprirodzenejšie princípy spolužitia medzi ľuďmi navzájom, ktoré sa opierajú o vzájomný rešpekt a úctu jedného človeka ku druhému. Spoločné dobro je tou najvyššou hodnotou, pre ktorú ľudia pracujú v prospech iných a prinášajú vlastnú obeť v rôznych podobách, či už investovaného času, vkladu vlastnej energie a niekedy aj zdravia, alebo celkom jednoducho v každodennom úsilí o presadenie zmeny k lepšiemu v živote „cudzieho“ spoluobčana, v živote komunity, v živote mestskej časti a v živote mesta.

Uvedme aspoň tri princípy našej práce (princíp subsidiarity, princíp adicionality, princíp diverzifikácie), ktoré sa univerzálne využívajú v regionálnych rozvojových aktivitách a zvlášť jeden oporný princíp (princíp sociálnej duality človeka).

Princíp sociálnej duality človeka

Každý jednotlivec je neopakovateľnou, jedinečnou a nenahraditeľnou ľudskou bytosťou. Každý jednotlivec sa realizuje v spoločnosti a naopak spoločnosť ku svojmu životu nevyhnutne potrebuje každého človeka. Človek je individualitou a sociálnou bytosťou zároveň.

Konkrétne: Naša práca sa sústreďuje na prácu s jednotlivcom aj s komunitou. Veríme, že jednotlivec je schopný vlastnej zmeny a zároveň veríme, že mu pri tejto zmene môže napomôcť jeho komunita aj celá spoločnosť. Veríme, že plány a rozhodnutia komunity a väčších spoločenstiev sa musia opierať o podklady jednotlivcov, ktorých účasť je nevyhnutná. Jednotlivec potrebuje komunitu a komunita potrebuje jednotlivcov.

Princíp subsidiarity

Uplatňovanie tohto princípu zaručuje že vzniknuté problémy sa riešia na tej úrovni kde je riešenie najefektívnejšie. Je to zvyčajne úroveň, na ktorej problém vznikol.

Konkrétne: Základnou jednotkou práce je jednotlivec a rodina. V širšom poňatí (na vyššej úrovni) je jednotkou práce komunita. Stratégia sa sústreďuje na prácu s jednotlivcom a na vyššej úrovni s komunitou a s mestskou časťou. Práca na úrovni mesta je až následná. V mestských častiach pracujú facilitátori so zástupcami všetkých sociálnych skupín. S predstaviteľmi chudobnej skupiny

sa pracuje individuálne. Neobchádza sa žiadny stupeň vzniku a riešenia problémov, pričom hľadanie a riešenie problémov postupuje zdola nahor.

Princíp adicionality

Tento princíp znamená, že prostriedky potrebné pre riešenie problémov sa skladajú z viacerých zdrojov. Významnú úlohu tu zohrávajú miestne zdroje pričom vonkajšie zdroje by mali slúžiť na naštartovanie procesov alebo na riešenie akútnych, havarijných situácií.

Konkrétne: Do riešenia problémov chudobnej skupiny komunity sú zapojení aj členovia strednej a bohatej skupiny. Na riešení problémov chudobných sa zúčastňujú všetci členovia komunity, t.j. problému sa nevenujú iba platení zamestnanci sociálnych služieb.

Princíp diverzifikácie

Diverzifikácia zabezpečuje rôznorodosť aktivít a tým aj väčšiu stabilitu dosiahnutých výsledkov.

Konkrétne: Stratégia sa nevenuje iba chudobnej skupine komunity, ale všetkým skupinám. Problémy sú riešené z rôznych smerov: od jednotlivca, aj od komunity. Samostatne, aj s pomocou podporných služieb.

Hlavné príčiny chudoby

Chudoba je komplexný a multifaktorálny jav. Náhľady akcentujúce niektorú z oblastí jej príčin (chudobní, ekonomicko-politické faktory), či konzekvencií prinášajú zvyčajne nákladné a z hľadiska konzekvencií neefektívne riešenia. Pochopenie a riešenie chudoby je podmienené komplexnosťou náhľadu. Chudoba je zapríčinená správaním chudobných, nedostatkom ľudského a sociálneho kapitálu, vykorisťovaním chudobných a politicko-ekonomickými štruktúrami. Keď chceme odstrániť chudobu a budovať udržateľné komunity, musíme sa venovať všetkým príčinám chudoby.

Diferenciácia problémov umožní náhľad do etiológie problémov a umožní nasmerovať navrhované riešenia na úroveň ich vzniku, čo zvýši efektivitu eliminácie problémov.

V súlade s filozofiou riešenia problému chudoby tieto oblasti pokrývajú štyri hlavné príčiny chudoby:

- o správanie jednotlivcov,
- o ľudský a spoločenský kapitál v komunite,
- o vykorisťovanie,
- o ekonomické a spoločenské usporiadanie.

V nasledovnej tabuľke uvádzame výsledky výskumov a analýz z hľadiska príčin chudoby

Správanie jednotlivcov	Ľudský a spoločenský kapitál v komunite	Vykorisťovanie	Ekonomické/politické usporiadanie
Definícia: možnosti volieb, správania, charakteristík a návykov ľudí žijúcich v chudobe	Definícia: zdroje, ktoré sú k dispozícii pre jednotlivcov, komunity a podniky.	Definícia: chudobní ľudia zneužívaní len preto, že sú chudobní.	Definícia: ekonomické, politické a spoločenské stratégie na medzinárodnej, národnej a miestnej úrovni.
Príklady: Závislosť od štátnej podpory Mravnosť Zločinnosť Slobodní rodičia Rozpad rodín Profesijná profilácia/vzdelanie Pracovná morálka Odhodlanie k úspechu Návyky utrácania peňazí Drogová závislosť Mentálna choroba Domáce násilie Plánovacie zručnosti Jazykové znalosti	Príklady: Diskriminácia, rasizmus Intelektuálny kapitál Sociálny kapitál Dostupnosť pracovných miest Dostupnosť dobre platených pracovných miest Dostupnosť a kvalita vzdelania Adekvátne zručnosti Starostlivosť o deti pracujúcich rodín Úpadok spoločenskej morálky Urbanizácia Únik príslušníkov strednej triedy (Únik mozgov) Mestské a regionálne plánovanie Úpadok mestských častí	Príklady: Úžerníctvo Nakupovanie na pôžičky Dočasná práca Nelegálne zamestnávanie Gemblérstvo Poskytovatelia pôžičiek Podniky s vysokým tempom práce za nízku mzdu Obchod s drogami Internetové podvody	Príklady: Ovplyvňovanie legislatívy korporáciami Znižovanie početnosti strednej vrstvy Strata pracovných miest Vysoké zdaňovanie Ekonomická nerovnosť Neprimerané prerozdelenie/nepřerozdelenie zisku medzi „šéfstvom“ a zamestnancami Dopady zmeny politického zriadenia

Prekážky zapríčinené chudobou

Vymedzenie príčin nám odкрýva oblasti realizácie potrebných zmien. Disponabilita realizovať zmeny jednotlivých zložiek však nie je dostačujúca na ich odstránenie. Už sme povedali, že tí, ktorí sa najviac potrebujú zmeniť, zisťujú, že zmeniť sa je veľmi ťažké. Ak je niekto chudobný, je to ešte ťažšie. Pričom zmeny je potrebné realizovať komplexne a kontinuálne na všetkých úrovniach. To znamená uplatnenie totožného postupu pri odstraňovaní bariér ich realizácie. Nasledujúca tabuľka nám znázorňuje bariéry realizácie zmien na štyroch úrovniach realizácie zmien.

Prekážky zmien			
Bariéry spôsobené chudobou	Bariéry spôsobené rodinou a sociálnou situáciou	Bariéry spôsobené komunitnými poskytovateľmi služieb	Bariéry spôsobené spoločnosťou
Kríza/prežívanie/reaktívny spôsob života Neschopnosť plánovať Žitie v prítomnosti Neznalosť skrytých pravidiel iných sociálnych tried Nízke zdroje Problémy v spolunažívaní Nedôvera voči inštitúciám	Odpor a sabotáž zo strany rodiny a priateľov Trest/odpustenie za porušenie disciplinárnych vzorcov správania Nízky sociálny kapitál Potreba mať rešpekt medzi svojimi rovesníkmi	Programy založené na spôsobe myslenia strednej triedy Formálne opatrenia zamerané na realizované úkony a výkon, nie na adresáta a dopady Klienti vnímaní ako „biedni“ príjemcovia Neschopnosť povšimnúť si a poznať	Rezortné myslenie a plánovanie Absencia systémových, medzirezortných riešení Nedôvera voči chudobným ľuďom Akceptovanie tých, ktorí vykorisťujú najslabších členov spoločnosti

strednej vrstvy alebo vlády	Neznalosť skrytých pravidiel ekonomickej triedy	talent, zručnosti a schopnosti chudobných	Akceptácia vysokých stupňov chudoby
Polarizovaný spôsob myslenia			
Poznávacie problémy/schopnosti		Ťažkosť robiť organizačné zmeny v záujme klientov	
Strach zo straty blízkych/príbuzných		Rezortný spôsob uvažovania	
Strach zo straty vlastnej identity			
Zmierenie sa s osudom			

Zdroje čerpania informácií

1. Ruby K.Payne, PhD, Philip E.DeVol : Bridges out of poverty, Mosty z chudoby, 2006, Aha Procces, USA
2. Phiip E. DeVol : Getting Ahead, Napredovanie – facilitator notes ,2006, Aha Procces, USA
3. Philip E. DeVol : Getting Ahead, Napredovanie – Building your Resources for a better life,2006, Aha Procces, USA
4. Kolektív autorov : Príručka objavovateľa stratených území, 2003, Nadácia M.Šimečku
5. Otázky merania chudoby, 2004 , Nadácia FES
6. Materiály z II. Analytickej fázy

Otázky chudoby a miestna komunita

Doc. JUDr. Mgr. Dušan Šlosár, PhD

Abstrakt: *Chudoba má značný dopad na rozvoj sociálnych vzťahov v komunite. Preto ovplyvňovanie chudoby je jednou z úloh samotnej komunity. Vznik kultúry chudoby a lokálne rozšírenie chudoby sú faktormi, ktoré ovplyvňujú budovanie hodnotových rámcov a modelov rozvoja spoločnosti.*

Kľúčové slová: *chudoba, kultúra chudoby, bezdomovectvo, komunita.*

Abstract: *Poverty has a significant impact on the development of social relations in the community. Therefore, influence of poverty is one of the tasks of the community itself. The emergence of the culture of poverty and local extension of poverty are factors that affect building value frameworks and models of development.*

Keywords: *poverty, culture of poverty, homelessness, community.*

Transformácia slovenskej spoločnosti mala za následok aj vznik takého fenoménu akým je chudoba. Jedným z jej podstatných znakov je sociálna diferenciácia spoločnosti. Na jednej strane vzniká ekonomická elita a na druhej strane rastie počet tých jednotlivcov alebo skupín, ktorí sú odkázaní na transfery sociálnej pomoci. Vnímanie chudoby má rôzny rozmer. Ľudia môžu byť po materiálnej stránke chudobní, ale môžu byť šťastní a vnútorne bohatí. A naopak ľudia, ktorým po materiálnej stránke nič nechýba, môžu pociťovať vnútornú prázdnotu. Stále žijú medzi nami jednotlivci, ktorí sa nedokážu uplatniť v zmenenej spoločenskej situácii. Na Slovensku je chudoba stále vnímaná ako problém relatívneho nedostatku. Nespája sa s duchovnou chudobou, ktorá má pre spoločnosť oveľa závažnejšie následky. Keďže ovplyvňovanie chudoby je často spájané s politikou, existujú tendencie jej bagatelizácie.

Súčasťou spoločnosti sú aj evidentne chudobné skupiny obyvateľstva, ktoré nie sú štatisticky vykazované, pretože sú nepostihnuteľné. Ide predovšetkým o **bezdomovcov**, na ktorých sa vzťahuje definícia chudoby, či už z hľadiska príjmu alebo sociálnej exklúzie. *Bezdomovec je človek s absenciou domova, sociálne vylúčený a zároveň „začlenený“ do najnižšej vrstvy komunity, bez relevantných sociálnych kontaktov a väzieb.* Zvyčajnými príčinami bezdomovstva sú rôzne druhy sociálnej patológie a závislostí, podporené osobnostnou rezignáciou jedinca.

Za chudobného sa vo všeobecnosti pokladal ten, kto žil v zjavne zlých životných podmienkach a mal problém s fyzickým prežitím. V súčasnosti prevláda v európskych krajinách širšie vymedzenie chudoby. Podľa Rady Európy z decembra 1984 „*chudoba označuje osoby, rodiny alebo skupiny osôb, ktorých zdroje (materiálne, kultúrne a sociálne) sú natoľko limitované, že ich vylučujú z minimálne akceptovaného životného štýlu štátov, v ktorých žijú*“. Svetová banka definuje chudobu ako nemožnosť dosiahnuť minimálny štandard života. Jan Keller (1995, s. 17) nazýva túto časť

„prebytočnými ľuďmi“. Vo svojej radikálnej podobe znamená chudoba bezdomovectvo, nedostatok a bezbrannosť, biedu a bezmocnosť. V tejto súvislosti často hovoríme tzv. **absolútnej chudobe**, ktorá je založená na predstave minimálnej životnej úrovne zahrňujúcej výhradne fyziologické prežitie. Človek nemá zabezpečený ani minimálny štandard vo výžive, ošatení a bývaní. Absolútna chudoba stavia človeka neschopným byť ľudským a ohrozuje jadro jeho existencie. V Slovenskej republike sa stretávame ešte s pojmom hmotná núdza, ktorý je príkladom pokusu o objektivizáciu chudoby ako sociálneho javu.

Karaska na základe analýz v Slovenskej republike dokazuje metodologickú oprávnenosť rozlíšiť dve pásma chudoby: *nižšiu vrstvu chudoby a širšiu vrstvu chudoby*. Chudobu možno z druhého aspektu vymedziť ako tzv. relatívnu chudobu, ktorá charakterizuje chudobu v priemyselne rozvinutých krajinách. Chudobný je každý, kto nedosahuje relatívne štandardy, závislé od bohatstva spoločnosti. Ide teda o problém chudoby v bohatej, ale nerovnosťou sa vyznačujúcej spoločnosti. **Relatívna chudoba** vyjadruje aj úroveň vzdelania, kvalifikácie, zdravia, rodinného zázemia, využívania voľného času a ďalších indikátorov.

V rôznych krajinách sa na meranie chudoby využívajú rôzne štatistické nástroje. Ide najmä o:

- **prieskumy stravovacích zvyklostí obyvateľstva, nutričného obsahu rôznych typov jedál a ich vzťahu zo zdravotnými indikátormi.** Tento typ výskumov nerealizujú často štatistické úrady, ale tvorí základ pre meranie základných potrieb. Na Slovensku sa takéto prieskumy nerealizujú.
- **prieskumy rodinných účtov** – realizujú ich s istou pravidelnosťou štatistické úrady na zistenie spotrebného koša rôznych sociálnych skupín. Na základe získaných údajov sa vypočíta pre rôzne skupiny index životných nákladov. Štatistický úrad SR toto zisťovanie realizuje už dlhodobo. V súčasnosti sa mení jeho metodológia.
- **prieskumy domácnosti** – mnohé krajiny ich realizujú pravidelne. Prieskumy domácnosti sú základným nástrojom na sledovanie životných podmienok obyvateľov, ich príjmu a zamestnania. Z prieskumov Štatistického úradu SR by sa sem dal zaradiť Mikrocensus (5 ročných cykloch) pokrýva len príjmovú situáciu domácnosti, potom zisťovanie EÚ – SILC.
- **kontinuálne prieskumy zamestnanosti a spotrebných cien** - ide o mesačné prieskumy, ktoré sledujú krátkodobé výkyvy v zamestnanosti a v cenách. Na Slovensku sa realizujú, ale bolo by potrebné systematicky analyzovať súbory dát vo vzťahu k chudobe.

- **prieskumy životných podmienok** – tento typ výskumu je špeciálne zameraný na hĺbkovú analýzu podmienok chudoby a jej súvislosti. V SR sa s podporou Svetovej banky a UNDP realizoval takýto prieskum v roku 2005 na rómskych domácnostiach v osadách.
- **cenové dáta** – sú dobrým základom, ak je treba merať chudobu na lokálnej úrovni. Je možné ich kombinovať a nadstavovať s rôznymi druhmi prieskumov domácnosti. V SR sa sčítanie realizuje každých 10 rokov. Chýbajú ale jeho analýzy v prepojení na iné zisťovanie.
- **administratívne registre** – ak štát poskytuje dávky viazané na podmienky chudoby. Tieto údaje je možné kombinovať s dátami bez prieskumov domácností a iných zdrojov. MPSVaR a ÚPSVaR má vytvorený informačný systém o poberateľoch dávok v hmotnej núdzi. V budúcnosti by stálo za zváženie využitie týchto databáz na analytické účely.

Skúmanie chudoby na Slovensku vykazuje nedostatočné štatistické skúmanie tohto javu. Pozornosť sa spravidla venuje len príjmovej chudobe, ostatné jej dimenzie sú výskumne pokryté menej. Nedostatkom výskumu je tiež veľká „roztrieštenosť“ zdrojov dát o chudobe. Možno povedať, že na Slovensku chýba výskumná inštitúcia, ktorá by sa zaoberala len otázkami chudoby a zhromažďovaním relevantných údajov. Doterajšie výskumné aktivity v tejto oblasti nevyužívajú administratívne zdroje dát na výskumné účely. Taktiež možno konštatovať, že spolupráca medzi štatistikou a výskumom má výrazné nedostatky a mohla by mať inú kvalitatívnu a kvantitatívnu dimenziu.

Sociálna nerovnosť je nevyhnutný dôsledok stratifikácie. Určité skupiny sú v rámci spoločenského usporiadania postavené vyššie, ovládajú zdroje bohatstva a moci a akumulujú väčší objem zdrojov blahobytu. Inak povedané členovia spoločnosti nemajú rovnaký prístup k sociálnym zdrojom, najmä nie k bohatstvu, moci a spoločenskému postaveniu. V každej spoločnosti sú tieto sociálne zdroje obmedzené, a preto z nich každému členovi spoločnosti nemôže pripadnúť dostatočne veľký, prípadne rovnaký podiel. Nerovnosť a chudoba sú spojené nádoby: nerovnosť rodí chudobu a tá je dôsledkom nerovnakého usporiadania spoločnosti.

Sociálnu nerovnosť môžeme chápať dvoma spôsobmi:

1. ako nevyhnutný dôsledok spoločenského života,
2. ako dôsledok jej usporiadania,

Pôvod nerovnosti v spoločnosti je vysvetľovaný 3 základnými prístupmi (Aleš Sekot, 2004):

- **konzervatívny prístup** – je zameraný na sociálnu rôznorodosť spoločnosti. Príčiny nerovnosti odvodzuje od vrodených dispozícií a tiež od ľudskej prirodzenosti a povahy

každej spoločnosti. Preto všetky snahy o programové nastolenie rovnosti sú považované za márne a metúce. Na ceste budovania spoločnosti rovnosti stačí vytvoriť unikátny systém vlastných privilégií a výhod.

- **liberalistický prístup** - vidí v nerovnosti prirodzený dôsledok a impulz systémov ponuky a dopytu sociálnych roli. Strach z chudoby je motivačným zdrojom a nástrojom výkonu a osobnej usilovnosti.
- **sociálny** - obviňuje z chudoby nerovný prístup k existenčným a k spoločenským zdrojom a k majetku. Nerovnosť vysvetľujú tak, že jedni majú vo svojich rukách moc a kontrolu, zatiaľ čo iní sú podriadení tejto moci a kontrole.

V spoločnosti vzniká aj vnútorné usporiadanie spoločnosti, na základe ktorého sa sociálne zdroje nerovnomerne rozdeľujú medzi jednotlivcov i sociálne skupiny. Toto usporiadanie spoločnosti má vždy hierarchickú podobu a pripomína pyramídu postavenú z jednotlivých vrstiev, ktoré sa navzájom odlišujú. Sú odstupňované podľa toho, ako sa podieľajú na využívaní sociálnych zdrojov. Takéto usporiadanie spoločnosti označujeme ako **sociálnu stratifikáciu** (rozvrstvenie).

Základné črty sociálnej stratifikácie podľa Jána Sopóciho a Bohumila Búzika (2003):

1. je charakteristikou celej spoločnosti ako určitým spôsobom usporiadaného systému, nie iba výsledkom individuálnych rozdielov medzi ľuďmi,
2. je univerzálna – existuje v každej spoločnosti, hoci v rozmanitých podobách,
3. prechádza z generácie na generáciu,
4. zdôvodňujú, obhajujú a podporujú ju ideológie istej časti spoločnosti, ale zároveň ju odmietajú a napádajú ideológie inej časti spoločnosti.

Za základ sociálnej stratifikácie sa pokladá:

Ekonomické postavenie – je podmienené bohatstvom – jednak majetkom, ktorý človek vlastní, jednak príjmom.

Moc – je schopnosť jednotlivcov a sociálnych skupín presadiť vlastnú vôľu a záujmy spoločenských záležitostiach aj napriek odporu iných.

Prestíž – je spoločenská úcta, obdiv a uznanie spojené s určitým sociálnym postavením, ktorá sa prejavuje udeľovaním vyznamenaní, privilégií, spoločenskou vážnosťou a podobami. V našej kultúrnej sfére ide spravidla o mieru prestíže odvodenú od zaujímavej profesijnej pozície. (Bližšie Urban, David - Kajanová, Alena - Davidová, Eva, 2008)

Spoločenské triedy v modernej spoločnosti nie sú dané ani zákonmi ani odvodené rodovo. Sú dosahované v rámci vysokej sociálnej mobility a spočívajú primárne na ekonomických rozdieloch. Teda na vlastníctve a kontrole materiálnych zdrojov. Sú charakterizované neosobnými vzťahmi odvodzovaných z ekonomických alebo osobných vzťahov. Základným kľúčom triednej príslušnosti je vlastníctvo či povolanie, stupeň sebauvedomenia, prestíž a zodpovedajúca miera uzavretosti alebo otvorenosti. (Bližšie Žiaková Eva, Ščensná Monika. 2009)

Moderné poňatie odrážajúce spletnosť a častú neprehľadnosť práve vlastníckych vzťahov dáva prednosť pojmu **spoločenská vrstva** ako veľkej skupine osôb majúcich zhodné, spoločensky významné a od ostatných odlišiteľné znaky. Ide o súbor osôb integrovaných určitou vnútornou väzbou a pocitom dôležitosti. Môže ísť o vrstvu s charakteristickou profesijnou zameranosťou, zdrojom príjmu, postavením v systéme riadenia, mocenskou pozíciou, životným štýlom, hodnotovým zakotvením, či dokonca trhovou spotrebiteľskou orientáciou. Práve príslušnosť k určitej spoločenskej vrstve odvodzuje sociálny status jedinca a tým priamo či sprostredkovane určuje i odpovedajúce jednanie a chovanie sociálnej role.

Z uvedených dôvodov sa problém chudoby považuje za neriešiteľný. Vystupuje aj ako globálny jav, spočívajúci na diskrepancii medzi expanzívnymi tendenciami ľudských požiadaviek a populačného rastu na strane jeden a obmedzenosťou zdrojov na našej planéte na strane druhej. Na druhej strane je potrebné uvažovať o komunite ako o priestore, kde sa prejavujú prvky solidarity a kde je možné ovplyvňovať tie faktory, ktoré chudobu vytvárajú a prehlbujú.

V budúcnosti bude okrem iného potrebné nielen, aby sme odstraňovali a zmierňovali dôsledky chudoby, ale riešili príčiny chudoby. Nestačí aby sa o chudobe len hovorilo, ale je potrebné, aby sa prispelo k reálnym výsledkom riešenia tohto sociálneho javu. Je potrebné tvoriť nástroje, metódy a postupy spôsobilé ovplyvniť tak problematickú časť našej reality, akou je chudoba. V boji proti chudobe neprijímame len riešenie existujúcej chudoby, ale najmä odstraňovanie príčin vedúcich k jej vzniku a šíreniu. Podpora rozvoja aktivít, ktoré sú zamerané na chudobu a bezdomovectvo je tiež podporou, ktorú má poskytovať komunita tým, ktorí sa podujali riešiť tento problém v prospech celej komunity. Nemožno sa pozerať na chudobu len ako na problém jednotlivcov. Tento problém má oveľa širšiu dimenziu a je stále viazaný na celú komunitu. Ak schudobnie komunita, tak bohatí jedinci stratia svoj životný priestor. Budú žiť v priestore ovplyvnenom chudobou rovnako ako samotní chudobní.

Literatúra:

- BALVÍN, J., Šlosár, D., Vavreková, L.** 2010. *Romové ve spektru mezinárodních vědeckých studií*. Wrocław: Foundation of Social Integration Prom, s.413. ISBN 978-83-928354-3-1.
- FABIÁN Anton.** 2009. Chudoba od biblických čias po dnes. s. 18-27. In: *Migrácia, chudoba, nezamestnanosť: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou* konanej dňa 11.12.2009 v Košiciach. Košice: KSK, s. 49-59. ISBN 978-80-970306-0-5.
- HANGONI, T.** Sociálny pracovník. In: *Ondrušová, Z. a kol.: Základy sociálnej práce*. Brno: MSD Brno, 2009. s. 45 – 66. ISBN 978-80-7392-109-5.
- KOČIŠOVÁ Agnesa, KRÁLIKOVÁ Viera, ŠIŇANSKÁ Katarína.** 2009. Hľadanie potenciálov sociálnej práce v problematike migrácie v Slovenskej republike. In: *Migrácia, chudoba, nezamestnanosť: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou* konanej dňa 11.12.2009 v Košiciach. Košice: KSK, s. 49-59. ISBN 978-80-970306-0-5.
- KOTRÁDYOVÁ K., KALANIN P.** 2008. Slovensko v Európe a jeho bezpečnostné riziká vzhľadom na marginalizované skupiny obyvateľstva. s. 64-69 In: *Stratégie vo vzťahu k marginalizovaným skupinám*. Košice : KSK, 121 s. ISBN 978-80-969932-1-5.
- LEŠKOVÁ, L. - Bašistová, A. – Krajňáková, E.** 2007. Podoby chudoby v súčasnosti a možnosti riešenia etnickej chudoby. In: Lešková, L. (edit.): *Odkaz svätej Alžbety*, Košice: TF KU v Ružomberku, s. 151-160. ISBN 978-80-89138-85-2.
- LOVAŠOVÁ Soňa.** 2009. Násilie v práci s.94-99 In: *Drogová prevencia v sociálnej práci*. Košice : KSK, 141 s., ISBN 978-80-970251-8-2.
- RUŽIČKA Vojtech.** 2009. Chudoba a bezdomovectvo v SR ako sociálny problém. s. 164-171 In: *Migrácia, chudoba, nezamestnanosť: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou* konanej dňa 11.12.2009 v Košiciach. Košice: KSK, s. 49-59. ISBN 978-80-970306-0-5.
- SEDLÁKOVÁ Mária.** 2009. Aspekty chudoby. s. 38-42. In: *Migrácia, chudoba, nezamestnanosť: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou* konanej dňa 11.12.2009 v Košiciach. Košice: KSK, s. 49-59. ISBN 978-80-970306-0-5.
- URBAN, David - KAJANOVÁ, Alena - DAVIDOVÁ, Eva** (2008). Possible Risks in the Romany Child Development. *Journal of Health Science Management and Public Health*, 2, (9). 236-246.
- VAŠUTOVÁ, Maria., PANÁČEK, Michal.** 2010. Některé aspekty smysluplnosti života u sociálních pracovníků. In: *Konference sociálních pracovníků Ostrava 2010. Evropský rok boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení*, Havířov: INFO PRESS s.r.o., 8s. ISBN 978-80-254-7445-7.
- ŽIAKOVÁ, Eva, SČENSNÁ, Monika.** 2009. Zmysel života dlhodobo nezamestnaných. Špecifiká sociálnej práce s touto skupinou klientov. In: ŠLOSÁR, Dušan. 2009. *Migrácia – chudoba – nezamestnanosť. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Košice: Košický samosprávny kraj, s. 28-37. ISBN 978 -80-970306-0-5.

Kontakt:

Doc. JUDr. Mgr. Dušan Šlosár, PhD

E mail: dusan.slosar@vucke.sk

Adresa: 040 01 Košice, Ludmanská 1

Správa o zriaďovaní a poslaní sociálnych klubov

doc. ThDr. Martin Uhál, PhD / Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Košiciach

Príprava a realizácia sociálnych klubov je výsledkom realizácie schváleného pastoračného plánu na roky 2007- 2013, ktorý katolícka Cirkev pripravila.¹ Je to už druhý plán ktorý si Cirkev v slobodnom prostredí Slovenska pripravila. Prvý bol pripravený na roky 2000-2006 a jeho realizácia v praxi bola otáznna. Na príprave pastoračného plánu sa podieľali mnohí odborníci, tak spomedzi kléru, ako aj angažovaní laici. Svojou účasťou na príprave tohto plánu cítia sa byť prednostne zaviazaní k tomu, aby sa tento plán nestal len knižným exemplárom. Ich aktivita a angažovanosť pri príprave plánu ale aj ochote k jeho realizácii sa stali motívom pre ich menovanie do jednej zo subkomisií, ktoré vznikli v rámci KBS ako poradné orgány pre KBS², ale aj pre potreby jednotlivých biskupov individuálne.³

Účasť na príprave pastoračného plánu, ktorý sa zameriava na tri hlavné cieľové skupiny, z ktorých jednou sú práve osoby odkázané na sociálnu pomoc,⁴ sa postupne pretavila do činnosti *sociálnej subkomisie teologickej komisie KBS*. Menovaním nového predsedu tejto subkomisie (Mons. Peter Rusnák), ktorý sa aktívnej horlivosti menovaných členov nebránil, a systém občasných poradných stretnutí subkomisie zmenil na častejší systém malých alebo pracovných stretnutí,⁵ a niekoľko veľkých „plenárnych“ stretnutí zástupcov rôznych sociálnych aktivít istých lokalít podľa miesta organizácie stretnutia.⁶ Z uvedených pracovných stretnutí sa ukázala praktická potreba realizácie spomenutých sociálnych klubov, ktoré pastoračný plán odporučil.

¹ Porov. KBS.: *Pastoračný plán Katolíckej Cirkvi na Slovensku 2007-2013.*, In: <http://www.kbs.sk/documents/pdf/pep/pep2007.pdf>

² KBS vytvorila štyri základné komisie. Pod ich gesciou následne funguje trinásť ďalších subkomisií pod vedením vždy jedného z biskupov, ktorý je zároveň predsedom takéhoto orgánu. Okrem nich je v rámci KBS zriadených celkovo 18 rôznych rád, ktoré by v celkovej štruktúre KBS mali pracovať a poskytovať poradenstvo, alebo stanoviska na požiadanie svojho predsedu, ktorým je vždy jeden z biskupov, alebo v konkrétnych prípadoch aj na požiadanie celej KBS. Porov. <http://www.kbs.sk/?cid=1117010112>

³ Rôzni biskupi v rámci riadenia vlastných diecéz sa obracajú na niektoré rady a posudky týchto komisií a rád.

⁴ Ďalšími sú rodiny a mládež. Porov. KBS.: *Pastoračný plán Katolíckej Cirkvi na Slovensku 2007-2013*, In: <http://www.kbs.sk/documents/pdf/pep/pep2007.pdf>

⁵ Malých stretnutí sa účastina členovia sociálnej subkomisie, ktorí sú aj v tomto čase postupne doplňovaní a menovaní jej predsedom na základe ochoty angažovať sa za sociálne otázky. Zasadanie subkomisie je však otvorené aj iným zástupcom rozličných sociálnych projektov z rozličných diecéz. Aj preto sa zasadnutie subkomisie koná vždy na inom mieste v centre lokálnej dostupnosti niekoľkých diecéz, ktoré sú so zasadaním oboznamovaní. Riadne zasadnutia subkomisie sú oznamované mailovou poštou tým subjektom, ktoré doteraz poskytli svoje kontakty pre vytvorenie siete sociálnych subjektov, pre potreby vzájomnej informovanosti a novej spolupráce.

⁶ Pod pojmom plenárne stretnutie je treba chápať stretnutie širšieho charakteru predstaviteľov a zástupcov rôznych sociálnych subjektov a zoskupení, ktoré sa venujú otázkam sociálnej pomoci či už sa ich aktivita odvíja od platformy Cirkvi, alebo stoja na báze občianskych aktivít, alebo ja na báze charity – ide aj o samotné diecézne charity, alebo konkrétne zariadenia v ich práve. Stretnutia sa rozmanitými cestami široko popularizujú a organizujú sa regionálne,

Osobne som pracoval na vzniku stanov sociálnych klubov, ktoré boli následne prerokované na niekoľkých väčších sedeniach a seminároch pri ktorých mali možnosť pripomienkovať stanovy rôzni odborníci a aktívni jedinci.

Činnosť klubu

V prvom rade je vhodné povedať niekoľko poznámok.

Hoci sa budem venovať pojmu sociálny klub, v samotnom projekte sa uvádzajú akoby dve formy, alebo dva druhy klubov. Sú to sociálne kluby v mestách dedinách alebo farnostiach. Sú to akoby teritoriálne vymedzené subjekty, ktoré sa venujú istým otázkam (budú nižšie podrobnejšie spomenuté) na istom území. Toto teritoriálne vymedzenie nemá presný ani obmedzujúci charakter. Má len orientačnú povahu, aby sa niektorá činnosť neduplikovala.

Druhá forma sociálneho klubu je diecézny sociálny klub, ktorý je teritoriálne postavený na báze diecéz – pokrývajú celé Slovensko bezo zbytku. Ba naopak. Dokonca sa teritoriálne aj prekrývajú, ak berieme do úvahy aj teritoriálne pokrytie Grécko-katolíckych diecéz a Rímsko-katolíckych diecéz. Každá diecéza má len jeden takýto klub. Jeho činnosť je porovnateľná s činnosťou „malých“, alebo „koncových“ sociálnych klubov. Niektoré činnosti však neorganizuje do koncového aplikačného modelu, ale len metodiky, alebo prepája isté informácie a aktivity medzi diecézami navzájom, alebo aj k KBS ako tvorcovi celého projektu sociálnych klubov.

Po týchto úvodných poznámkach sa chcem venovať činnosti sociálneho klubu. No najprv chcem uviesť ktorej činnosti sa sociálny klub nebude venovať, čo by nemal vykonávať.

Nevykonáva konkrétne formy sociálnej pomoci, sociálnych služieb a sociálnej práce, keďže na to nemá potrebné kapacity, a jeho štruktúra nezodpovedá tomuto cieľu. Napriek svojmu názvu „sociálny klub“, alebo práve pre tento svoj názov, zostáva na úrovni klubu a zameriava sa na „združovanie“ rôznych sociálnych aktivít a rôznych subjektov na jednej platforme, na platforme „klubu“, ktorá im môže pomôcť k vzájomnej informovanosti a rôznym formám spolupráce.⁷

pováčšine na teritóriu jednej z diecéz rímsko-katolíckych provincií, alebo grécko-katolíckej provincie. Majú formu odborného seminára na zadefinovanie istých náukových celkov a poskytujú priestor na prezentácie rôznych aktivít a rôznych subjektov ochotných spolupracovať, alebo konzultovať isté postoje a potreby spoločného postupu (pripomienkovanie zákonov a pod.).

⁷ Klub si nevyberá len jednu oblasť sociálnej pomoci, ani len jednu cieľovú skupinu, alebo inými slovami klientsku skupinu, alebo objekt svojej činnosti. Pretože ako sociálny klub sa má venovať všetkým druhom sociálnych aktivít ako aj všetkým cieľovým skupinám ktoré sociálne aktivity potrebujú, nemôže sa zameriavať ani na jednu cieľovú skupinu, ani na jeden druh sociálnej práce sociálnej pomoci prednostne alebo výhradne. Ak má byť sociálnym klubom, má a musí byť otvorený každej sociálnej aktivite, každej forme sociálnej pomoci a každej forme sociálneho subjektu, alebo poskytovateľa sociálnej pomoci.

Klub má vykonávať rozmanité činnosti, ktoré však nikdy nevykonáva sám, ale v každej činnosti preferuje, a ako prvého organizátora alebo vykonávateľa oslovuje niekoho iného, komu je istý daný typ služby alebo činnosti vlastný a vyplýva z jeho povahy. Klub je spoluorganizátorom a informátorom o takýchto aktivitách.

Jeho činnosť vieme rozdeliť na činnosti ako sú: vytváranie kontaktov, zber informácií a šírenie informácií, analýzy, prezentácie, formácia a školenia, lobbying na miestnej a celoslovenskej úrovni (hlavne v oblasti prijímania zákonov a pod.).

Ani jednu z týchto činností však klub nemá vykonávať sám.⁸ Každú z nich vykonáva cez iné subjekty, cez iné inštitúcie a organizácie, ktoré tieto činnosti vykonávajú, ako formu ich odbornej a im vlastnej činnosti, a ktoré klub už pozná a s ktorými spolupracuje. Tak napríklad vzdelávanie, alebo analýzy má vykonávať s inými, napríklad akademickými subjektmi, s univerzitami a inštitútmi, ktoré na túto činnosť majú odborne pripravených profesionálov. Klub však vie zorganizovať, alebo pomáha zorganizovať stretnutie konečných prijímateľov spolu s inými subjektmi a tak pomáha pri ich realizácii.

Vytváranie kontaktov

Jednou z dôležitých úloh, je vytváranie kontaktov. Preto Klub aktívne kontaktuje každú právnickú aj fyzickú osobu ktorá vykonáva nejaké aktivity v prospech chudobných a núdznych, nech sú jej aktivity akéhokoľvek charakteru (systematické, občasné, obecné, regionálne...).

Kontaktuje aj iné spoločenské inštitúcie (združenia, spolky, zväzy, ale aj firmy...) za účelom zberu informácií a ponuky informovať prostredníctvom jeho siete.⁹

Kontaktuje obce a ich inštitúcie a orgány samosprávy, cirkvi a ich projekty, všetky sociálne programy, sociálne aktivity a projekty na regionálnej báze – ich zástupcov - ktoré sa aktivizujú, aspoň príležitostným spôsobom v oblasti charity, sociálnej práce, sociálnej pomoci a sociálnej politiky.¹⁰

⁸ Široký rozsah týchto činností by neumožňoval klubu fungovať na báze vysokej odbornosti a nakoniec ani na báze dobrovoľnosti a dobrovoľných aktivít jeho členov. Vyžadoval by množstvo financií, ktoré by z neho nakoniec vytvorili firmu komerčnú firmu.

⁹ Takmer každá firma v súčasnosti vykonáva isté sociálne a filantropické aktivity a projekty o ktorých klub môže informovať... Tieto kontakty sú súčasťou riadnej činnosti klubov. Ak by klub túto činnosť nevykonával nekonal by jednu zo svojich hlavných činností.

¹⁰ Pri kontaktoch by kluby mali medzi sebou komunikovať aby sa nestalo že tú istú organizáciu či subjekt oslovia dva kluby – napr. diecézny klub, ako aj mestský alebo farský klub. Na jednom území by mal byť vždy len jeden klub – nemôže byť v meste aj mestský klub aj farský. Jeden z nich musí zaniknúť v prospech druhého. Je jedno ktorý. Najlepšie farský (lebo by ho niektorí ľudia mohli vnímať ako cirkevnú inštitúciu), alebo ten ktorý vznikol ako druhý,

Vytvára prepojenia a informačné siete medzi jednotlivými pracoviskami a subjektmi (univerzity, samosprávy a ich informačné siete, VÚC a ich databázy a pod.

Kontaktuje získané adresy a informuje sa o vykonávaných aktivitách. Ponúka komunikáciu v rámci vytvárateľnej siete organizácií v regióne (diecéze), prípadne v celoslovenskej sieti kontaktov.

Zber informácií a informovanosť

Klub zbiera informácie z prostredia, ako aj z iných zdrojov a spriaznených organizácií (súkromné združenia, podnikateľské subjekty, politické strany, organizácie samosprávy, školy, univerzity a pod.) ohľadne sociálnej agendy spoločnosti a štátu, vyšších územných celkov a pod., ktoré sa priamo dotýkajú zlepšenia alebo zhoršenia práce rozličných subjektov vykonávajúcich charitatívne a sociálne služby.¹¹

Na druhej strane klub takto získané informácie posielajú po svojej databáze ďalej podľa oblastí, podľa záujmov, podľa povahy niektorých aktivít, alebo aj všetky každému. Takto prichádzajúce informácie napomáhajú lepšej informovanosti, ale aj možnému spájaniu aktivít a komunikácií podobných projektov, aby sa vzájomne poinformovali o možných riešeniach v problémoch alebo ako sa vyhnúť omylom.

Spolupráca

Klub dobrovoľne spolupracuje so všetkými subjektmi,¹² ktoré sa hlásia k otázkam sociálnej pomoci, charity a solidarity. Klub sa účastní všetkých aktivít zameraných na sociálnu pomoc, prejavy a formy sociálnej práce a charity ako jeho propagačná a metodická časť a partner.

Neodmieta účasť na akýchkoľvek aktivitách zodpovedajúcich úprimnej snahe pomáhať blízkym a núdznym s tým, že sa pripája ako spoluorganizátor zodpovedný za kontakty, partner, či propagačný partner.

alebo ten kto si uvedomí podstatu veci – cieľom je pomáhať nie tvoriť inštitúcie, ani rivalitu. Niektorí musia ustúpiť. Množením klubov na malej štruktúre by sa stratila ich efektívnosť a zmysluplnosť. Na tom istom (malom) území (mesto, fara, dedina) môžu koexistovať dva kluby len v prípade, že jeden z nich je diecézny klub a jeden iný. Diecézny má inú úlohu – informovať v celoslovenskej štruktúre.

¹¹ Zbiera informácie aj bez vedomia istých subjektov - z verejných zdrojov, z reklamy, z letákov, a informačných bulletínov, ktoré uvádzajú isté aktivity alebo organizácie a zostavuje databázu. Na zber takýchto informácií Klub nepotrebuje povolenie od organizátora istej akcie, alebo konkrétneho subjektu, ak jeho reklama, alebo letáky o jeho činnosti sú verejne dostupné. Zabezpečuje to, aby sa informácie rozšírili aj do oblastí a k subjektom, ktoré klub má v databáze, a ktorým takéto informácie mohli uniknúť.

¹² Spolupracuje s obcami, štátnymi a samosprávnymi inštitúciami, s firmami a akýmikoľvek domácimi ale aj zahraničnými subjektmi.

Klub napomáha aj vzájomnej spolupráci istých aktivít medzi sebou navzájom, aby sa spájali, informovali, preberali skúsenosti, a pod. O takýchto aktivitách chce informovať a aj chce byť informovaný, aby sa podiel možnej spolupráce čo najviac rozšíril, alebo zefektívil.

Formácia

Formačná činnosť klubu sa sústreďuje na dve oblasti. Na odbornú a duchovnú formáciu všetkých, ktorí aktívne pôsobia v akýchkoľvek projektoch a subjektoch vykonávajúcich akékoľvek formy sociálnej pomoci a sociálnej služby a charity, a na druhej strane na odbornú a formáciu širokého sociálneho prostredia spoločnosti. Klub tieto činnosti alebo aj sám plánuje a ponúka, hoci samotné vykonávanie prebieha cez iný odborný subjekt (školy, univerzity, inštitúty, rehoľné komunity, alebo iné formačné a školiace zariadenia) a sociálny klub je spoluorganizátorom, alebo na druhej strane sa ponúka ako spoluorganizátor k iným aktivitám iných subjektov s tým, že informuje o takejto prospešnej akcii v rámci svojich štruktúr a svojich databáz a vyzýva k účasti aj širokú verejnosť po svojej sfére vplyvu.

Záverečné poznámky

Klub (tu treba chápať Diecézny sociálny klub) vždy spolupracuje so sociálnou subkomisiou Konferenciou biskupov Slovenska, s FKl (Fórum kresťanských inštitúcií) a inými organizáciami na občianskej báze alebo na báze Cirkvi.

Klub pravidelne informuje Sociálnu subkomisiu ako sprostredkovateľa informácií pre KBS.

Klub sa zúčastňuje pravidelných sedení Sociálnej subkomisie KBS, lebo každý z riaditeľov, alebo koordinátorov Diecéznych sociálnych klubov je zároveň riadnym členom sociálnej subkomisie KBS.

Môže vzniknúť námietka že klub takýmto akoby povinným prepojením na štruktúry Cirkvi (KBS) nutne podriaďuje všetky aktivity aj necirkevného charakteru vplyvu Cirkvi. Lebo ak riaditeľ diecézneho sociálneho klubu je zároveň členom sociálnej subkomisie pri KBS a informuje o aktivitách svojho klubu, ktorý zase akoby zastrešuje všetky iné sociálne kluby v rámci regiónu (treba chápať diecézy) alebo zastrešuje sociálne aktivity priamo, aj tie ktoré by sa vyslovne bránili akémukoľvek spojeniu s Cirkvou, alebo by patrili k inej Cirkvi, a diecézny klub berie informácie aj z aktivít vykonávaných takýmito subjektmi a podáva správu do „centrály“ katolíckej Cirkvi, tým akoby nutne spájal každého s Cirkvou. Tento rozmer „nútenej konfesionalizácie“ je len zdanlivý. Nejde o to aby sa aj necirkevné aktivity spájali s Cirkvou, ale naopak aby sa Cirkev priblížila aj necirkevným aktivitám a subjektom, ktoré si váži, ak konajú pre chudobných. Cirkev sa nechce

odtrhnúť od každého kto nie je veriacim, ale naopak chce spolupracovať a podporovať každého, kto koná pre chudobných.

Táto centrálna prepojenosť a informovanosť je potrebná, lebo Cirkev cez KBS má celoslovenské „pokrytie“, a tak sa dajú isté aktivity motivačne, informačne aj formačne prenášať alebo zorganizovať aj inde, aby prinášali dobré ovocie v čo najväčšej možnej sfére.

Záver

Celý tento referát o sociálnych kluboch ako o zamýšľaných, ale čiastočne už aj realizovaných aktivitách Cirkvi, naráža však ešte na jednu dôležitú skutočnosť. Je to snaha o prebudenie katolíckeho voluntarizmu. Ba vlastne nejde len o katolíckych dobrovoľníkov, ale o dobrovoľníctvo v sociálnej oblasti ako také.

Takto postavený projekt si bude vyžadovať množstvo nákladov na realizáciu. Ale na druhej strane množstvo nadšenia a ochoty pomáhať iným z lásky alebo z humanity.

Pri dobre zvládnutej koordinačnej činnosti týchto klubov dobrovoľných aktivistov sa na báze humanity a kresťanskej lásky dá vykonať veľa dobrého, ako to ukazujú skúsenosti z iných krajín, kde aktivity v prospech núdznych nie sú nutne separované na cirkevné na štátne a súkromné a pod. Ochota a aktivity rozmanitých cirkví sa zjednocujú s aktivitami miest, akademických inštitúcií a konkrétnych zariadení rôznych foriem pomoci, aby sa výsledok čím výraznejšie prejavil v konkrétnych výsledkoch pomoci. Aby cieľom nebolo „napísať a zorganizovať projekt“, ale pomôcť človeku.

Skratky:

DVK - Druhý vatikánsky koncil

KBS - Konferencia biskupov Slovenska

SSV - Spolok svätého Vojtecha

Zdroje a literatúra:

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI, SSV Trnava 1998

DVK.: *Lumen gentium*, slov. prekl. (in): *Dokumenty DVK I.*, SSV Trnava 1973.

KBS.: *Pastoračný plán Katolíckej Cirkvi na Slovensku 2007-2013.*, In:

<http://www.kbs.sk/documents/pdf/pep/pep2007.pdf>

<http://www.kbs.sk/?cid=1117010112>

Kontakt:

doc. ThDr. Martin Uhál', PhD.
Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Košiciach
Hlavná 89, 041 21 Košice
martin.odf@rimkat.sk, uhal@ktfke.sk

Vincentské cnosti ako modely prístupu v nízkoprahovom zariadení

Marián Gliganič / Depaul Slovensko, n.o.

*„Dom postavený v srdci, moja katedrála ticha, každé ráno
obnovená snom a každý večer opustená...”¹³*

Aký bezdomovec, aký depól? Položme si otázku, kto je dnes bezdomovcom. Som to ja, alebo vy, či páchnuci odlúd, výzorom pripomínajúci opusteného Robinsona žobrajúci o pár centov, alebo nejaké to euro, ktoré minie na alkohol? Nie! V prvom rade je to človek. Nie je podstatný jeho výzor a ani to kde býva. Je bytosťou s vnútrom s túžbami, snami a srdcom. Naším cieľom je zamerať pohľad na chudobu spôsobujúcu sociálne vylúčenie ako aj osamotenosť človeka a hľadať spôsoby prístupu k ľuďom bez domova prostredníctvom vincentských cností.

V kontexte európskeho spoločenstva sa stala chudoba globalizovaným javom. Netýka sa len rozvojových krajín, ale uvedomujeme si ju aj v našom bezprostrednom okolí. V roku 2009 sa uskutočnili výskumy Eurobarometra zamerané na chudobu a sociálne vylúčenie. Výsledky výskumu poukázali na znepokojujúce fakty¹⁴. Takmer 80 miliónov obyvateľstva Európskej únie žije pod hranicou chudoby, čo tvorí až 16 % obyvateľstva. Táto skutočnosť vzbudila vo verejnosti veľký ohlas a až 73% Európanov považuje chudobu za veľký problém. Medzi najčastejšie vnímané dôvody chudoby sú považované, vysoká úroveň nezamestnanosti, nedostatočné sociálne dávky, nadmerne vysoká cena za ubytovanie. Chudoba tak nie je jednorozmerným problémom.

V zmätku a zhone dnešného sveta sa vyhovárame že, nemáme čas. Čas nám akoby pretekal pomedzi prsty, či dokonca unikol závratnou rýchlosťou vo víre povinností a znemožňoval tak postáť, dívať sa, vidieť. Pozrime sa z iného uhla. Nezatvárajme pohľad nad okolitým svetom a v neposlednom rade aj nad sebou samými. Netrápia nás problémy iných, lebo ich nevidíme, alebo sa ich nesnažíme vidieť. Dôsledkom tejto hry na schovávačku je, že občas nevidíme ani seba. Dnešný človek, ako píše Hrehová, „uteká pre sebou a všade sa ponáhľa, akoby chcel

¹³ LAROCHE J.: *Mémoire d'été*, Cahiers de Rochefort, s. 9, In: BACHELARD, G.: *Poetika priestoru*. Praha: Malvern, 2009, s. 72

¹⁴ <http://www.2010againstopoverty.eu/about/?langid=sk>

*zahnať príznaky nudy, stereotypnosti, zakorenenosti.*¹⁵ A odrazu zisťuje, že žije v prázdnom svete, obrazne povedané, keď vstupuje do domu postaveného v srdci, do katedrály ticha, každý večer opustenej a to aj napriek tomu, že žije v blahobyte konzumu. Načo je mu akási cnosť, ktorá vyžaduje námahu a poriadok? Veď je sýty, má možnosť hygieny, tepla, ale naopak aj pocit prázdna, opustenosti a chudoby. Omnoho náležitejšie tu vyvstáva otázka, kto je dnes bezdomovcom?

Náuka sv. Vincenta de Paul vzniká v čase, keď sa spoločnosť nachádzala v kríze, ktorá zasahovala kňazstvo, vieru, rehoľný život, a mravy v 17. storočí, v dobe, podobnej tej dnešnej, kde prevládala kríza cnosti. Cnosť (latinsky virtus) označuje kvalitu človeka, je vnútornou dispozíciou, ktorá sídli vo vôli človeka. Cnosť nespočíva v poznaní dobra a zla, ale v konaní dobra a prekonávaní zla.¹⁶

Sv. Vincent bol svedkom týchto udalostí a samotný bol rozrušený pokušením, krízou vo viere. Uľahčenie nachádzal v pomoci blížnym, keď sa ujímal chudobných, „*Pre Vincenta je viera duchovným výrazom lásky.*“¹⁷ Láska u neho predchádza vieru. Je preklenutím pokušenia viery v nasledovaní Ježiša, prostredníctvom lásky a utváraním perspektív smerovania nielen cirkvi, ale i sveta.

Láska tvorí prvú črtu jeho náuky. Sv. Vincent je naplnený vôľou k láske: „*aby sme vykonali niečo dobré, musíme milovať, aby sme boli vierohodní, musíme si druhého vážiť.*“¹⁸ Láska má charakter dobrej vôle, dobrého úmyslu, dobrého zamerania v zmysle pomoci druhému, avšak za podmienky úcty. Úcta spočíva v pokore, v zhliadnutí svojich vlastných nedokonalostí. Preskúmaním svojich slabostí, sklonov k zlému, v nevďačnosti a nepeknom správaní voči iným nahliadame vlastnú krehkosť. Poodhalením vlastnej krehkosti spejeme k bezpredsudkovému a láskavému prijatiu druhého.

Druhou črtou je zameranie na chudobných. Sv. Vincent vyzýva: „*venujme sa s novou láskou chudobným, ba vyhľadávajme tých najchudobnejších a najopustenejších.*“¹⁹ Chudobní sú tí, čo najviac potrebujú našu pomoc. Ako sme už vyššie spomínali chudoba je viacrozmerý problém, okrem týchto náhľadov je nutné spomenúť, že je stavom nedobrovoľným, ktorý si

¹⁵ HREHOVÁ, H.: *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse Aretologicko-filokalistické reminiscencie*. TRNAVA: FFTU, 2009, s. 283

¹⁶ porovnaj: HREHOVÁ, H.: *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*. TRNAVA: FFTU, 2006, s. 61

¹⁷ DODIN, A.: *SPIRITUALITA SV. VINCENCE DE PAUL*. OLMOUC : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 24

¹⁸ tamže s. 27

¹⁹ DODIN, A.: *Duchovné rozhovory s misionármi*. Paríž: samizdat, 1960, s. 313

zvlášť zasluhuje pozornosť a pomoc. Zvlášť pokrokové je tvrdenie: „to sú naši páni a predstavení.“²⁰ Pokrokovosť spočíva v otváraní nových perspektív. Chudobní sú tí, od ktorých sa máme učiť, oni majú zaujať prvé miesto a „my nie sme hodní poskytovať im svoje nepatrné služby.“²¹

Treťou črtou náuky Sv. Vincenta je súcit ako prejav dobroty. Súcit je podstatná forma lásky k druhému a to tak, že dokáže mať účasť na radosti, ale i smútku. Sv. Vincent odhaľuje základ týchto myšlienok nasledovne: „Všetci ľudia tvoria mystické telo, sme si navzájom údmi.“²² Súcit je tak možnosťou prežívania chudoby s ostatnými, je možnosťou vcítienia do požiadaviek a potrieb chudobných, ktoré sa nás týkajú, s ktorými sme bezprostredne spätí. V dnešnom slova zmysle by sme túto cnosť mohli nazvať aj empatiou, ako schopnosťou vcítienia sa do druhých. Zvlášť v dnešnom svete prevládajúceho individualizmu sú dôležité nasledujúce slová: „Nemať súcit s chudobnými, netrpieť s nimi, nebyť znepokojený ich nešťastím – to je horšie než byť ako zver.“²³ Tieto slová nám odhaľujú nosný základ myšlienok sv. Vincenta v otváraní perspektív pre pôsobenie lásky v zmysle pomoci.

Štvrtá črta náuky vychádza zo zodpovednosti ľudí voči sebe navzájom. „Ľudia sú spolu vnútorne spojení, žijú „jeden v druhom“.“²⁴ Zodpovednosť za druhých spočíva v tom, že sa nikdy nemôžeme od druhých ľahostajne odvrátiť. Naozajstným protikladom lásky nie je nenávisť, ale ľahostajnosť. Akokoľvek je nenávisť zlá, pristupuje k druhému aspoň ako k ty, zatiaľ čo ľahostajnosť premieňa druhého vo vec. Opakom ľahostajnosti je zodpovedne pomáhať všetkým ostatným ľuďom. Vadíková píše: „Poskytovateľ má zvyčajne na starosti (zodpovednosť) využiť nevyhnutné prostriedky(povinnosť) vo svojej starosti o zverenú osobu.“²⁵

Vedúca Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku Andrea Elscheková – Matisová v rámci Európskeho roka 2010 zdôraznila: „Je potrebné, aby sme sa do boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu zapojili všetci a hľadali spoločné riešenia na pomoc ľuďom postihnutých chudobou.“²⁶ Vyjadřila tak dôležitosť aktívneho podieľania a potrebu individuálneho

²⁰ DODIN, A.: *Duchovné rozhovory s misionármi*. Paríž: samizdat, 1960, s. 313

²¹ tamže, s. 313

²² tamže, s. 621

²³ DODIN, A.: *SPIRITUALITA SV. VINCENCE DE PAUL*. OLOMOUC : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 28

²⁴ tamže s. 29

²⁵ VADÍKOVÁ, K., M.: *Hospicová a paliatívna starostlivosť ako vzťah*. In: *Paliatívna medicína a liečba bolesti*. Bratislava: SOLEN, 2010, s. 39

²⁶ <http://www.2010againstopoverty.eu/about/?langid=sk>

zapojenia sa do boja proti chudobe. Zodpovednosťou každého z nás je začať od seba a nespoliehať sa len na inštitúcie, národné, či nadnárodné programy.

Vincentské cnosti sú podstatnými kritériami i pre dnešného človeka. Novosť týchto myšlienok spočíva v aktívnom konaní: „*Nestačí mať lásku v srdci a na jazyku. Musí sa vteľiť do skutkov.*“²⁷ Sv. Vincent pozdvihuje dôstojnosť človeka, udeľuje mu primát. Láska u neho predchádza vieru, pozdvihuje z horizontálnej roviny k vertikálnej, predurčuje vieru. Viera je duchovným výrazom lásky, na základe nahliadania: „*V chudobnom prebýva Kristus.*“²⁸ Sv. Vincent tu vychádza z Posledného súdu, Matúšovho evanjelia. Sv. Vincent prevádza do praxe Matúšove slová, dáva najesť, dáva napíť, prichyľuje, zaodieva, navštevuje chorých, prichádza k uväzneným. Pri svojom poslaní požíva zvláštnu optiku: „*Nesmiem hodnotiť chudobného dedinčana, alebo dedinčanku podľa ich vonkajšieho výzoru, alebo viditeľných znakov inteligencie, lebo často ani výzorom, ani duchom nepripomínajú rozumné stvorenia, takí sú neokresaní a prízemní. Ale obráťte medailu a vo svetle viery uvidíte, že práve títo chudobní ľudia nám predstavujú Božieho Syna, ktorí sám chcel byť chudobný.*“²⁹ Takáto optika nie je zameraná na vonkajšok. Nesie sa prenesením z pohľadu telesného, fenomenálneho k vnútrajšku, k duchovnu, ktoré nie je z tohto sveta: „*Keď však vidíme v nich len telo a ducha tohto sveta, zdá sa nám, že sú hodní pohrdania.*“³⁰

Prvotne stretnutie človek s človekom, poskytovateľa sociálnej služby s prijímateľom sa deje na úrovni telesnej. Prichádza k stretu tvárou v tvár. Francúzsky filozof Emanuel Lévinas upozorňuje a vyzdvihuje aspekt stretnutia tvárou v tvár. „*Tvár druhého znamená volanie po mne, zavolanie. Nesmiem ho nechať zomrieť osamote.*“³¹ Pri práci v nízkoprahových zariadeniach je zvlášť dôležité vnímať práve túto reč tváre, v ktorej je stelesnená výzva, apel, prosba, či žiadosť. V okamihu stretnutia sa otvára priestor pre naplnenie cností. Helena Hrehová hovorí: „*Cnosť potrebuje vzťah, blízkosť, dialóg ako výmenu skúsenosti, stíšenie...*“³² Už v živom stretnutí tvárou v tvár, ktoré je počiatkom našej práce spočívajúcej v sprevádzaní sa utvára priestor pre pomoc človeku v núdzi, je to priestor uskutočňovania cnosti, prevedením v skutky.

²⁷ DODIN, A.: *Duchovné rozhovory s misionármi*. Paríž: samizdat, 1960, s. 624

²⁸ DODIN, A.: *SPIRITUALITA SV. VINCENCE DE PAUL*. OLOMOUC : Matice cyrilometodějská, 1996, s. 31

²⁹ ROMÁN, J., M.: *SV. VINCENT DE PAUL*, Bratislava: Charis, 2002, s. 259

³⁰ tamže s. 259

³¹ LEVINAS, E.: *Být pro druhého*. Praha: ZVON, 1997, s. 17

³² HREHOVÁ, H.: *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse Aretologicko-filokalistické reminiscencie*. TRNAVA: FFTU, 2009, s. 283

Záverom by som chcel zhrnúť vinčentské cnosti tak ako ich vníma a snaží sa naplňať skupina Depaul³³:

- podstatné sú skutky, nie slová.
- neposudzovať a už vôbec nie odsudzovať.
- prijať a následne vziať na cestu cez ponúknutie možností a posunúť ďalej.
- podľa hesla sv. Vincenta: „chudobní sú našimi pánmi a učiteľmi“, zahrnúť klientov do svojich rozhodnutí a nachádzať cesty spolupráce, lebo pre nich sme tu .
- podľa vzoru sv. Vincenta byť nekonečne tvoriví, hľadať spôsoby na vyriešenie problémov.
- byť ochotní vziať na seba riziká, no chrániť sa nerozumných rozhodnutí.

Základným heslom Depaulu je: *„Každý by mal mať miesto, ktoré nazýva domovom.“* Čo však tento domov znamená? Domov³⁴ je viac než múry. Je miestom:

- odpustenia
- láskavého prijatia
- bezpečia
- návratu
- emócií, vyjadrenia pocitov
- homílie

Úlohou a poslaním nízkoprahových zariadení je, aby poskytli plody svojej práce, poskytlí miesto pre oddych po namáhavej ceste životom, ponúkli pohár vody, kúsok jedla, ošetrili rany, nielen na tele, prijali ľudí, takých, aký sú, poradili, pomohli nájsť cestu. Na záver si pomôžem obrazom Kataríny Márie Vadíkovej³⁵. Nízkoprahovú starostlivosť by sme si mohli predstaviť ako obrovský rozkonárený, zakvitnutý, listnatý strom, ktorý prijíma svojich zverencov ako zranené vtáčatá, pričom im pomáha ostať, no nebráni uletieť.

³³ podľa Marka McGreevyho, Group Chief executiv, Depaul International, prednesné v Paríži v rámci: Vincentian Values in Leadership Vision, Mision, Values – An Introduction for Trustees and Staff of Depaul Slovensko, 1. až 3. októbra 2010.

³⁴ tamže

³⁵ porovnaj: VADÍKOVÁ, K., M.: *Hospicová a paliatívna starostlivosť ako vzťah*. In: *Paliatívna medicína a liečba bolesti*. Bratislava: SOLEN, 2010, s. 38

Literatúra:

- DODIN, A.:** *Duchovné rozhovory s misionármi*. Paríž: samizdat, 1960
- DODIN, A.:** *SPIRITUALITA SV. VINCENCE DE PAUL. OLOMOUC* : Matice cyrilometodějská, 1996
- HREHOVÁ, H.:** *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse Aretologicko-filokalistické reminescencie*. TRNAVA: FFTU, 2009
- HREHOVÁ, H.:** *Rozvážnosť a voľba podľa sv. Tomáša Akvinského*. TRNAVA: FFTU, 2006
- LAROCHE J.:** *Mémoire d'été, Cahiers de Rochefort*, s. 9, In: BACHELARD, G.: *Poetika prostoru*. Praha: Malvern, 2009, s. 72
- LEVINAS, E.:** *Být pro druhého*. Praha: ZVON, 1997
- MCGREEVY, M.:** *Vincentian Values in Leadership Vision, Mision, Values – An Introduction for Trustees and Staff of Depaul Slovensko*. Paríž: 2010
- ROMÁN, J., M.:** *SV VINCENT DE PAUL*, Bratislava: Charis, 2002
- VADÍKOVÁ, K., M.:** *Hospicová a paliatívna starostlivosť ako vzťah*. In: Paliatívna medicína a liečba bolesti. Bratislava: SOLEN, 2010
- <http://www.2010againstopoverty.eu/about/?langid=sk>

Kontakt:

Mgr. Marián Gliganič, zástupca projektového manažéra
Depaul Slovensko, n.o., Nocľaháreň sv. Vincenta de Paul, Ivánska cesta 32
821 04 Bratislava

Katedra etiky a morálnej filozofie, Filozofická fakulta TU
ul. Hornopotočná, 23, 918 43 Trnava
marian.gliganic@gmail.com

Bezdomovectvo rodín

Ing. Mgr. Katarína Hulmanová / Fórum kresťanských inštitúcií

Môj príspevok, pretože nie som odborník v sociálnej oblasti, sa týka mojej osobnej skúsenosti. Viackrát som sa stretla s prípadom bezdomovectva rodín a považujem to za narastajúci problém. Myslím, že na tento problém nemáme primerané riešenia.

V oblasti prevencie nie je dostatok organizácií a jednotlivcov, ktorí by vedeli rodinu, rútiacu sa na ulicu, zachrániť. Nepovažujeme za slušné miešať sa do záležitostí našich susedov a známych, i keď vidíme, že to s nimi ide dolu vodou.

Zariadení alebo aspoň ubytovní, kam by sa mohli po strate svojho domova uchýliť, nie je veľa. Nikdy som neverila, že by niekto mal svedomie okrádať tých, čo sú na dne. Ale pravidlá, nastavené v niektorých ubytovniach, sú také, že využívajú neschopnosť chudobných dodržiavať termíny platby, dajú im sľuby, vymámiu od nich peniaze a stanovia si také podmienky, že ich totálne oberú a nič im nezostane. Takto bolo napr. na jednej ubytovni v Petržalke. Podmienky na ubytovniach, kde som bola vďačná, že vôbec takéto ubytovne existujú a poskytli ubytovanie mojim známym rodinám, sú alebo boli dosť príšerné a bývať tam s deťmi, ba dokonca s novorodencami v zimných mesiacoch nebola veľká výhra.

Deti niekedy prestanú chodiť do školy aj na dlhší čas, pretože bývajú v inej časti mesta alebo celkom niekde inde a bez pomoci rodičov, ktorí sú často nezodpovední, nevedia trafiť do svojej školy.

Voľakedajšie „slušnejšie ubytovne“, napr. na Rybníchej, postupne prešli do rúk tým, ktorí ich mali prenajaté a nie sú nové možnosti. Vidíme napr. v ubytovni Fortuna ako sa dedí chudoba. Deti z Fortuny sa ma pýtali A ty na ktorej ubytovni bývaš? Iný model života si nevedia ani predstaviť. Možnosťou pre rodinu na ulici je rozdeliť sa. Takto je to najľahšie – žena s deťmi nájde ľahšie ubytovanie a takisto sám muž. Nezodpovedanou zostane otázka, čo sa dá považovať za rodinu. Niekedy sú vzťahy veľmi zamotané.

Zdá sa mi, alebo nemám dostatok informácií, že málokedy máme čas a energiu venovať sa rodinnej situácii bezdomovcov a pokúsiť sa o vrátenie bezdomovca do jeho bývalého prirodzeného prostredia. Som si vedomá, že veľmi často je to nemožné. Ale myslím, že by sa oplatilo venovať

pozornosť aj tomuto hľadisku a najmä pri bezdomovectve rodín sa pokúsiť riešiť situáciu rodiny na ulici v ich širšej rodine.

Chcela by som ešte poukázať na tú skutočnosť, že vďaka existencii nízkoprahovej nocľahárne máme už spodný stupeň, kam sa bezdomovec môže ako tak preškriabať. Žiadalo by sa uvažovať nad systémom posúvania klientov k samostatnému životu z jednej úrovne zariadenia do vyššej. Popritom by bolo treba myslieť na totálny nedostatok sociálnych bytov. Kam môžeme bezdomovca posunúť teraz? Do ďalšej ubytovne alebo maximálne do podnájmu.

Okrem nedostatku sociálnych bytov je tu však aj nedostatok solidarity. Nech sa riešia problémy chudobných, ale nie v mojom susedstve. Aj v tomto vidím úlohu farských sociálnych klubov alebo farských charít – áno, som ochotný zniesť, aby sa v mojom okolí postavili byty s nižším štandardom a som ochotný vidieť človeka núdzneho nielen v imaginárnom cudzincovi na druhom konci sveta, ale aj v človeku, ktorý býva pár krokov odo mňa a komplikuje život v celej tejto štvrti. Preto by som veľmi ocenila realizáciu Pastoračného programu KBS Solidárne spoločenstvo, ako aj projekt Mosty z chudoby, ktoré sa mi zdajú byť efektívnym nástrojom pomoci chudobným.

Kontakt:

Katarína Hulmanová
Fórum kresťanských inštitúcií
info@fki.sk